

Research Paper

Qualitative Analysis of the Development of Ecotourism Resorts in Villages of Shiraz City: Challenges, Effective Factors, and Strategies for Progress

Zahra Saki¹ , Mohammad Amin Khorasani^{*2}

¹ MA, Department of Human Geography and Planning, Faculty of Geography, University of Tehran, Tehran, Iran. (zahra.sakii1398@ut.ac.ir)

² Associate Professor, Department of Human Geography and Planning, Faculty of Geography, University of Tehran, Tehran, Iran. (khorasani_ma@ut.ac.ir)

© The Author(s)

publisher: University of Mazandaran

[10.22080/jtpd.2025.29356.3992](https://doi.org/10.22080/jtpd.2025.29356.3992)

Received:

June 5, 2025

Accepted:

August 1, 2025

Available online:

October 16, 2025

Keywords:

Ecotourism challenges, rural development, sustainable livelihoods, Fars Province

Abstract

Context and Purpose: Ecotourism is a type of tourism that aims for the sustainable development of tourist destinations and seeks to reduce the negative impacts of tourism. The important and undeniable role of ecotourism resorts in the development of tourism and the empowerment of local communities has led to the identification and analysis of the challenges of developing these resorts in rural areas of Shiraz, as the main objective of this research.

Design/methodology/approach: This research is applied in terms of purpose and qualitative (content analysis) in terms of the nature of the data. In this study, data were collected through library and field methods, as well as interview tools.

Findings: Finally, the research findings were examined using qualitative content analysis, and the challenges of developing ecotourism resorts were identified.

Conclusion: The results of the research showed that the most important challenges for the development of these resorts include physical, knowledge, management, and sustainability challenges. The most important factors affecting progress include cultural originality and identity, environmental and geographical advantages, and livelihood and economic characteristics. The most important solutions for progress include improving the physical and security of resorts, promoting marketing, market development, and ecotourism, and educating the basics and principles of ecotourism. **Originality/value:** By carefully examining the challenges, effective factors, and providing practical solutions for the development of ecotourism resorts in Shiraz city, especially with an emphasis on the region's originality and cultural identity, this research can serve as a model for the sustainable development of rural tourism in other similar regions.

***Corresponding Author:** Mohammad Amin Khorasani

Address: Faculty of Geography, University of Tehran
-Vesal Shirazi Street.

Email: khorasani_ma@ut.ac.ir

Tel: 09124117208

Extended Abstract

1. Introduction

Tourism, a powerful engine of global connectivity, drives the exploration of diverse landscapes, cultures, and experiences. From bustling cityscapes to serene natural wonders, the industry fosters economic growth and cultural exchange. Infrastructure development has significantly facilitated travel, making destinations more accessible and opening doors to new opportunities. Rural tourism, in particular, plays a crucial role in revitalizing communities and promoting sustainable development. Ecotourism, a growing trend, emphasizes responsible travel, preserving the environment, and supporting local economies. The sector is crucial for poverty reduction and job creation in underserved areas, providing income streams for local populations and boosting economic activity. Effective tourism management necessitates a balance between economic gains and environmental conservation, ensuring the long-term sustainability of destinations and the well-being of local communities. This requires careful planning, responsible practices, and community engagement to maximize benefits while minimizing negative impacts. The industry's potential for social and economic transformation is undeniable, but successful implementation depends on responsible stewardship and community involvement. Promoting ethical tourism practices is essential, as it encourages visitors to respect local traditions, contribute to conservation efforts, and support sustainable businesses. Ultimately, responsible tourism can create a positive feedback loop, benefitting both travelers and host communities alike. The industry's future depends on its ability to adapt to

evolving demands and embrace sustainable practices. This adaptability is vital for long-term success and positive impact. The careful planning and implementation of tourism strategies can create significant positive change.

2. Research Methodology

This applied, descriptive-analytical, mixed-methods study investigated rural ecotourism management in Shiraz. Thirty-five managers from rural resorts, village leaders, and ecotourism experts were interviewed. Data collection utilized both library research (books, articles, theses) and in-depth interviews. The research aimed to understand the challenges and opportunities within the rural ecotourism sector. Quantitative and qualitative data were integrated throughout the study. The goal was to provide a comprehensive understanding of the topic.

3. Research Findings

Of the 35 ecotourism resort managers surveyed, 68.57% were men and 31.43% women. A majority (74.29%) were aged 30-40, with the rest between 40-50 (20%) and over 50 (5.71%). Most held bachelor's (57.14%) or master's degrees (42.86%), and were married (85.71%). Regarding experience, 62.86% had 1-10 years, 25.71% had 11-20 years, and 11.43% had 21-30 years. The managers' average age was 39, and most had at least a bachelor's degree, but their education often didn't align with ecotourism expertise. Experience varied from 3 to 10 years. Most resorts were managed by locals familiar with the area. Initial coding identified 140 codes, which were refined into 115 subcategories and then further analyzed into 36 subcategories and 10 categories. A category network was developed to illustrate the research problem.

4. Conclusion

A study examining ecotourism resort development in Shiraz villages uncovered substantial obstacles. Qualitative analysis of 35 stakeholders, encompassing resort managers, rural officials, and ecotourism experts, revealed five key impediments. Firstly, legal and regulatory complexities posed a significant challenge. Secondly, economic factors, including insufficient funding, inadequate insurance coverage, and intense competition, hindered progress. Thirdly, socio-cultural concerns, such as community acceptance and effective community involvement, proved crucial but often problematic. Fourthly, environmental considerations, particularly sustainable resource management, emerged as a critical area needing attention. Finally, a shortage of skilled personnel and insufficient training opportunities for ecotourism professionals presented a serious human resource constraint. These findings

strongly emphasize the necessity of comprehensive strategies to foster sustainable ecotourism development in the region. The study's results corroborate existing research, underscoring the persistent nature of these challenges in promoting responsible ecotourism initiatives.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

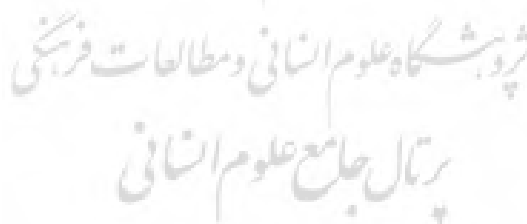
The authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work.

Conflict of Interest

The authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the persons for scientific consulting in this paper.

علمی پژوهشی

تحلیل کیفی توسعه اقامتگاه‌های بوم‌گردی در روستاهای شهرستان شیراز؛ چالش‌ها، عوامل مؤثر و راهکارهای پیشرفت

زهرا ساکی^۱ ID، محمدامین خراسانی^{۲*} ID

^۱ کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی گردشگری، گروه جغرافیای انسانی و برنامه‌ریزی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران، تهران، ایران. Zahra.sakii1398@ut.ac.ir
^۲ دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، گروه جغرافیای انسانی و برنامه‌ریزی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران، تهران، ایران. khorasani_ma@ut.ac.ir

© نویسندگان

ناشر: دانشگاه مازندران

[10.22080/jtpd.2025.29356.3992](https://doi.org/10.22080/jtpd.2025.29356.3992)

چکیده

زمینه و هدف: بوم‌گردی یکی از انواع گردشگری است که به دنبال توسعه پایدار مقاصد گردشگری بوده و سعی در کاهش آثار منفی ناشی از حضور گردشگران دارد. نقش مهم و غیرقابل انکار اقامتگاه‌های بوم‌گردی در توسعه گردشگری و توانمندسازی جوامع محلی، باعث شده است که در این پژوهش، شناسایی و تحلیل چالش‌های توسعه این اقامتگاه‌ها در نواحی روستایی شهرستان شیراز به‌عنوان هدف اصلی پژوهش در نظر گرفته شود. این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر ماهیت داده‌ها، کیفی (تحلیل محتوا) محسوب می‌شود. **روش-شناسی:** در این پژوهش، استفاده از ابزار مصاحبه‌های عمیق، کدها استخراج شده و در ادامه با استفاده از نظریه زمینه‌بنیاد به تحلیل و جمع‌بندی چالش‌ها، عوامل و راهکارها اقدام شده است. **یافته‌ها:** مهم‌ترین یافته‌های این پژوهش عبارت است از: چالش‌هایی مانند تورم، کاهش توان اقتصادی مردم، فقدان نظام حمایتی منسجم از سوی دولت و رقابت نابرابر با اقامتگاه‌های غیرمجاز، عوامل مؤثری مانند ایجاد سازوکارهای تشویقی، سامان‌دهی اقامتگاه‌های غیرمجاز، سرمایه‌گذاری در آموزش جوامع محلی و تدوین استانداردهای مشخص برای درجه‌بندی کیفی این اقامتگاه‌ها و راهکارهای پیشرفت مانند تعریف درست و درک مفهوم اقامتگاه‌های بوم‌گردی، برگزاری نمایشگاه‌ها و رویدادهای گردشگری در سطح منطقه، استفاده از ابزارهای مدرن بازاریابی، توجه به نوآوری و خلاقیت باید مورد توجه قرار گیرند. **نتیجه‌گیری و پیشنهادها:** نتایج پژوهش نشان داد که مهم‌ترین چالش‌های توسعه این اقامتگاه‌ها شامل: کالبدی، دانشی، مدیریتی و پایداری، مهم‌ترین عوامل مؤثر بر پیشرفت شامل: اصالت‌ها و هویت فرهنگی، مزیت‌های محیطی و جغرافیایی و ویژگی‌ها و برتری‌های معیشتی و اقتصادی، مهم‌ترین راهکارهای پیشرفت شامل: اصلاح کالبدی- امنیتی اقامتگاه‌ها، ارتقاء بازاریابی و بازاریابی و بازاریابی بوم‌گردی، ترویج و آموزش مبانی و اصول بوم‌گردی است. **نوآوری و اصالت:** این پژوهش با بررسی دقیق چالش‌ها، عوامل مؤثر و ارائه راهکارهای عملی برای توسعه اقامتگاه‌های بوم‌گردی در شهرستان شیراز، به‌ویژه با تأکید بر اصالت‌ها و هویت فرهنگی منطقه، می‌تواند به‌عنوان الگویی برای توسعه پایدار گردشگری روستایی در سایر مناطق مشابه عمل کند.

تاریخ دریافت:

۱۵ خرداد ۱۴۰۴

تاریخ پذیرش:

۱۰ مرداد ۱۴۰۴

تاریخ انتشار:

۲۴ مهر ۱۴۰۴

کلیدواژه‌ها:

چالش‌های بوم‌گردی؛ توسعه روستایی؛ معیشت پایدار؛ توسعه پایدار؛ استان فارس

* نویسنده مسئول: محمد امین خراسانی

آدرس: دانشکده جغرافیا دانشگاه تهران- خیابان وصال شیرازی

ایمیل: khorasani_ma@ut.ac.ir

تلفن: ۰۹۱۲۴۱۱۷۲۰۸

۱ مقدمه و بیان مسأله

گردشگری به‌عنوان یک عامل محرک، افراد را به کشف طبیعت، ماجراجویی، شگفتی‌ها و فرهنگ‌های گوناگون ترغیب می‌کند و فرصتی برای تجربه ارزش‌ها و سنت‌های جدید فراهم می‌آورد (Baloch, 2023). در قرن بیست‌ویکم، با توجه به پیشرفت‌های زیرساختی در زمینه‌های اقتصادی، بهداشتی، امنیتی و ارتباطی، این صنعت به یک واقعیت غیرقابل انکار تبدیل شده است (Movaghar pak & ghorbani, 2018: 8). همچنین، گردشگری به‌عنوان یک پدیده اجتماعی و فضایی، شامل تعامل گردشگران با محیط‌های طبیعی و ساخته شده و ارتباط آن‌ها با دیگر افراد می‌باشد (Cao, 2022:100). صنعت گردشگری شامل بخش‌های متنوعی است و در میان آن‌ها، گردشگری روستایی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین زیرمجموعه‌های این صنعت شناخته می‌شود (Bayrak, 2022). این نوع گردشگری به‌ویژه در مناطق فقیر و کم‌درآمد که پتانسیل بالایی برای جذب گردشگر دارند، به‌عنوان یک الگوی نوین برای کاهش فقر مورد توجه قرار می‌گیرد (Esubalew et al, 2020). همچنین، گردشگری روستایی در مسیر دستیابی به توسعه پایدار در مناطق روستایی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، به‌طوری‌که برخی پژوهشگران آن را به‌عنوان یکی از استراتژی‌های کلیدی برای احیای روستاها معرفی کرده‌اند (Dang et al, 2022). در حقیقت، گردشگری در مناطق کوچک و جوامع محلی که عمدتاً تحت مدیریت جامعه محلی قرار دارند، مزایای زیادی برای توسعه محلی و منطقه‌ای به همراه دارد (Esubalew et al, 2020). به همین دلیل، یکی از شاخه‌های در حال رشد گردشگری، اکوتوریسم یا بوم‌گردی است که برای نخستین بار در سال ۱۹۸۳ توسط هکتور سبالوس لاسکورین معرفی شد. بوم‌گردی به‌عنوان یک شکل نوین و متفاوت از طبیعت‌گردی و ماجراجویی، به حفظ میراث طبیعی و فرهنگی محلی از طریق ارتقاء رفاه جامعه محلی می‌پردازد (Serra,

2007). همچنین، امروزه به‌عنوان یک رویکرد جدید برای هم‌زیستی انسان و محیط زیست به منظور بهره‌وری اقتصادی در توسعه مناطق، جایگاه ویژه‌ای پیدا کرده است (Deh cheshmeh & Zangiabadi, 2008:29). سفر به مناطق طبیعی نیز با اهدافی چون تحسین و لذت بردن از مناظر، گیاهان و حیوانات وحشی و همچنین آشنایی با مظاهر فرهنگی موجود در این مناطق تعریف می‌شود (Baird, 2016: 26). به همین دلیل، اقامتگاه‌های بوم‌گردی به‌عنوان نوعی اقامتگاه خاص در بازار گردشگری شناخته می‌شوند که به منظور تحقق فلسفه و اصول اکوتوریسم ایجاد شده‌اند (DeGrosbois & Fennell, 2023). این اقامتگاه‌ها یکی از بزرگ‌ترین فعالیت‌های اقتصادی به‌شمار می‌روند و سریع‌ترین رشد را در میان صنایع جهانی دارند. آن‌ها نقش مهمی در توسعه اقتصاد ملی و محلی در سطح جهانی ایفا می‌کنند. در سه دهه گذشته، با رشد بازار بوم‌گردی، اقامتگاه‌های بوم‌گردی به گزینه‌ای محبوب برای گردشگران دوستدار محیط زیست تبدیل شده‌اند که به دنبال اقامتگاه‌های طبیعت‌مدار هستند. این اقامتگاه‌ها براساس اصول اکوتوریسم و پایداری طراحی شده‌اند (14: Bulatovic, 2017) و به‌عنوان یکی از زیرساخت‌های اساسی برای توسعه بوم‌گردی، در سال‌های اخیر توجه بیشتری را به خود جلب کرده است. اگرچه ایجاد فضاهای اقامتی روستایی در سطح جهانی سابقه طولانی دارد، اما اصطلاح "اقامتگاه‌های بوم‌گردی" در چند سال اخیر در گردشگری روستایی کشور به‌طور گسترده‌ای مورد استفاده قرار گرفته و به یکی از مؤلفه‌های کلیدی در توسعه گردشگری روستایی تبدیل شده است. بدون تردید، راه‌اندازی و فراهم‌کردن شرایط برای توسعه اقامتگاه‌های بوم‌گردی در روستاها با چالش‌های متعددی همراه خواهد بود و نتایج آن می‌تواند به بهبود وضعیت جغرافیایی کشور کمک کند (Shojaai Fard & Shakour, 2019).

توسعه این نوع کسب و کار نه تنها می‌تواند به پیشرفت آن کمک کند، بلکه از هدررفت منابع مالی و زمانی نیز جلوگیری می‌کند. بنابراین، شناسایی و تحلیل تنگناها و موانع توسعه اقامتگاه‌های بوم‌گردی در مناطق روستایی شهرستان شیراز، محور اصلی این پژوهش به‌شمار می‌آید. در این راستا، این پژوهش به بررسی وضعیت توسعه اقامتگاه‌های بوم‌گردی در روستاهای شهرستان شیراز می‌پردازد.

۲ ادبیات پژوهش

۲.۱ گردشگری، گردشگری روستایی و بوم‌گردی

گردشگری پدیده‌ای باستانی است که از زمان‌های دور در جوامع انسانی وجود داشته و به‌تدریج در طول تاریخ به موضوعی فنی، اقتصادی و اجتماعی تبدیل شده است. سفر جزء ذات انسان است و او به گونه‌ای آفریده شده که نیاز به سفر دارد. از دیرباز، انسان‌ها برای فرار از تهایی، سختی‌ها و همچنین رهایی از وابستگی‌های محلی و عادات و رسوم تکراری زندگی خود، به سفر می‌پرداختند (Rezvani, 2013: 27). گردشگری از دو واژه "گردش" و "گری" تشکیل شده است. واژه "گردش" ریشه‌ای یونانی به نام "Tornus" و ریشه‌ای لاتین به نام "Tornos" دارد و معانی مختلفی را بسته به کاربردش شامل می‌شود. ازجمله این معانی می‌توان به چرخیدن، گشتن، پیچیدن به دور خود، گردش، گشت و گذار و گردیدن حول یک محور اشاره کرد (rahnamai, 2017: 19). گردشگر به فردی اطلاق می‌شود که به منظور تفریح، استراحت، گذراندن تعطیلات، بازدید از جاذبه‌های گردشگری، انجام امور پزشکی و درمانی، تجارت، ورزش، زیارت، دیدار با خانواده، مأموریت و شرکت در کنفرانس‌ها به مکانی غیر از محل زندگی خود سفر می‌کند؛ به شرط آنکه مدت اقامت او کمتر از ۲۴ ساعت و بیشتر از ۳ ماه نباشد و هدف او کسب شغل و پیشه نباشد (Rezvani, 2013: 17). همچنین گردشگری به‌عنوان مجموعه‌ای از فعالیت‌های تصمیم‌گیری برای سفر، از

استان فارس به‌ویژه شهرستان شیراز، دارای جاذبه‌های توریستی فراوانی است که گردشگران زیادی را به خود جذب می‌کند. این استان علاوه بر آثار تاریخی و فرهنگی متعدد، به دلیل موقعیت جغرافیایی مناسب و وجود جاذبه‌های طبیعی منحصر به فرد، همواره میزبان گردشگران زیادی است و یکی از مقاصد مذهبی پرطرفدار در کشور به‌شمار می‌آید. در این راستا، توسعه اکوتوریسم و اقامتگاه‌های بوم‌گردی در استان به گونه‌ای است که می‌تواند به مقصدی جذاب برای گردشگران داخلی و خارجی تبدیل شود. شهرستان شیراز دارای روستاهای متعددی است که هر کدام ویژگی‌ها و جذابیت‌های خاص خود را دارند. روستاهای شیراز، با داشتن تاریخ و فرهنگ غنی و طبیعت بکر، مقاصد بی‌نظیری برای گردشگران هستند. این روستاها با مناظر زیبا، باغ‌های سرسبز و آبشارهای شگفت‌انگیز، مقصدی جذاب برای گردشگران محسوب می‌گردد. برخی از این روستاها عبارت‌اند از: قلات، ریچی، کراچ، کودیان و پراشکفت. از مهم‌ترین جاذبه‌های گردشگری این روستاها می‌توان به چادرهای عشایری و بازارچه‌های محلی، بافت روستاها و اقامتگاه‌های بوم‌گردی، مناظر طبیعی، کلیسا و حمام و آبشارهای قلات اشاره کرد (کاووسی و همکاران، ۱۴۰۱). روستاهای استان فارس از محروم‌ترین روستاهای کشور هستند؛ مشکلاتی مانند کمبود آب شرب و کشاورزی، حضور فراوان اتباع بیگانه، مشکل مزمن اشتغال روستایی، از مهم‌ترین چالش‌های روستاهای استان فارس است. بنابراین توسعه بوم‌گردی و گردشگری روستایی می‌تواند اثر مهمی بر توسعه این روستاها داشته باشد (جاجرمی زاده و همکاران، ۱۴۰۰).

با توجه به این نکته که توسعه اقامتگاه‌های بوم‌گردی می‌تواند به رشد گردشگری، توسعه پایدار مقصد و تأمین منافع جامعه محلی کمک کند، توجه به این موضوع از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. توسعه اقامتگاه‌های بوم‌گردی، مانند هر کسب و کار دیگری، با چالش‌هایی مواجه است. بررسی موانع

آغاز تا پایان آن تعریف می‌شود. این پدیده به‌عنوان یک واقعیت اجتماعی و اقتصادی شناخته می‌شود که بزرگ‌ترین حرکت مسالمت‌آمیز مردم را در سطح جهانی به وجود می‌آورد (Haile A, 2017: 9).

گردشگری روستایی یکی از حوزه‌های مؤثر در توسعه مناطق روستایی به‌شمار می‌آید که می‌تواند فرصت‌ها و امکاناتی را به‌ویژه در زمینه اشتغال‌زایی و درآمد برای ساکنان روستاها فراهم کند و نقش مهمی در احیاء و نوسازی این نواحی ایفا نماید. اهمیت و تأثیر گردشگری در فرآیند توسعه روستایی در بسیاری از کشورها به اثبات رسیده و امروزه گردشگری روستایی به‌عنوان صنعتی با پتانسیل پایداری شناخته می‌شود (Haji holam Sarizadi, 2013: 35). در تعریف گردشگری روستایی، این نوع گردشگری به فعالیت‌هایی اطلاق می‌شود که در حومه شهرها انجام می‌گیرد. اوپرم بیان می‌کند که گردشگری روستایی معمولاً به نوعی از گردشگری اشاره دارد که در مناطق غیرشهری صورت می‌گیرد، جایی که فعالیت‌های اقتصادی مرتبط با زمین، به‌ویژه کشاورزی، در آن انجام می‌شود (Shi, 2017: 7). گردشگری روستایی به‌عنوان یک راهکار مؤثر برای توسعه منطقه‌ای، کاهش فقر و احیای صنایع شناخته می‌شود. این نوع گردشگری نه‌تنها در بازسازی روستاها نقش مهمی ایفا می‌کند، بلکه تأثیرات گسترده‌تری نیز دارد. در سطح کلان، با ایجاد فرصت‌های شغلی و جلوگیری از مهاجرت، به حفظ ساختار اجتماعی جوامع روستایی کمک می‌کند. در سطح خرد، این نوع گردشگری به‌عنوان یک استراتژی نوین برای معیشت عمل کرده و منجر به تنوع اقتصادی و چندمنظوره شدن فعالیت‌ها در نواحی روستایی می‌شود (Xue, 2015: 9-10).

براساس نوشته اشتون، اصطلاح بوم‌گردی نخستین بار توسط میلر به ادبیات گردشگری معرفی شد. این واژه از ترکیب دو مفهوم اکولوژی و توریسم به وجود آمده است (Toranj & Goudarzi, 2019). به‌طورکلی، بوم‌گردی به معنای سفر به مناطق طبیعی بکر و بدون آلودگی است که با اهداف خاصی

مانند تحسین و لذت‌بردن از مناظر، گیاهان و حیوانات وحشی و همچنین آشنایی با مظاهر فرهنگی موجود در این مناطق تعریف می‌شود (Baird, 2016: 26). به عبارت دیگر، بوم‌گردی به معنای سفر مسئولانه به مناطق طبیعی است که به حفظ محیط زیست و بهبود شرایط زندگی مردم محلی کمک می‌کند. این مفهوم از یک سو به اصول و قواعد خاصی اشاره دارد و از سوی دیگر به یک بخش ویژه از بازار کار مربوط می‌شود. در تعریفی دیگر، بوم‌گردی به‌عنوان یک سفر و بازدید زیست‌محیطی مسئولانه از مناطق طبیعی بکر شناخته می‌شود که با هدف لذت بردن از زیبایی‌های طبیعت و درک ویژگی‌های فرهنگی مرتبط با آن انجام می‌گیرد. این نوع سفر باید به ترویج حفاظت از منابع طبیعی کمک کند و تأثیرات منفی کمتری از سوی بازدیدکنندگان بر محیط زیست به جا بگذارد و همچنین شرایطی را برای اشتغال و بهره‌مندی اقتصادی و اجتماعی مردم محلی فراهم آورد (Rabbani et al., 2019: 4). به‌طور خلاصه، اهداف اکوتوریسم عبارت‌اند از:

- مسئولیت در حفظ تنوع زیستی؛
- مشارکت در تأمین رفاه جوامع محلی؛
- تقویت ویژگی خرده فرهنگ‌ها؛
- فراهم آوردن فرصت‌های آموزشی و یادگیری؛
- مسئولیت‌پذیری گردشگران؛
- تقویت اشتغال‌زایی از طریق فعال نمودن تشکلهای خرد در جذب اکوتوریست‌ها و ارائه خدمات؛
- قابلیت اداره شدن به وسیله مؤسسات، شرکت‌ها و گروه‌های کوچک؛
- التزام به مصرف کمتر منابع تجدیدناپذیر؛
- تقویت مشارکت‌های عمومی (Tabasi & Timurtash, 2019: 4)

نسبت به ارزش‌های طبیعی و فرهنگی منجر شده است. بااین‌حال، برخی پیامدهای منفی همچون ناهنجاری‌های اجتماعی، فشار بر منابع طبیعی و عدم تعادل جمعیتی نیز گزارش شده است که نیازمند مدیریت هوشمندانه و مشارکت فعال ذی‌نفعان است (Mohammadi et al, 2024).

اقامتگاه‌های بوم‌گردی با طراحی متناسب با فرهنگ و طبیعت محلی، بستری برای انتقال میراث فرهنگی، به‌ویژه در حوزه‌هایی مانند گردشگری غذا و صنایع دستی، فراهم می‌کنند. پژوهش‌ها نشان می‌دهد که کیفیت خدمات اقامتگاه‌ها نقش تعیین‌کننده‌ای در موفقیت آن‌ها دارد و رابطه معناداری میان کیفیت اقامتگاه‌ها و توسعه گردشگری پایدار برقرار است.

مهم‌ترین چالش‌های توسعه بوم‌گردی در ایران عبارت‌اند از:

- عدم تناسب میان ظرفیت‌های طبیعی و تعداد اقامتگاه‌ها در برخی مناطق
- ضعف زیرساخت‌های گردشگری و حمل‌ونقل
- پیچیدگی‌های اداری و نبود حمایت کافی از سرمایه‌گذاران محلی
- کمبود آموزش‌های تخصصی برای مدیران و کارکنان اقامتگاه‌ها (Montazeri et al, 2022M).

ضعف برنامه‌ریزی، سیاست‌گذاری و مدیریتی اثرگذارترین مؤلفه توسعه بوم‌گردی هاست و در مراتب بعدی: نامناسب بودن محیط کسب‌وکار منطقه، مدیریت امنیتی مرز، ضعف امکانات رفاهی، اقامتی و خدماتی، ضعف اطلاع‌رسانی، آموزش و تبلیغات، ناپایداری اکوسیستم تالاب، کمبود سرمایه، ضعف‌های اجتماعی-فرهنگی جامعه محلی، ضعف منظر، نما و معماری روستاها، ضعف جاذبه‌ها در بخش عرضه و نارسایی‌های مرتبط با نیازها و عملکرد گردشگران در بخش تقاضا. در بخش توسعه عمومی

اکولاژ یا اقامتگاه بوم‌گردی برای نخستین بار در سال ۱۹۹۴ در اولین مجمع بین‌المللی اقامتگاه‌های اکولوژیکی در جزایر ویرجین معرفی شد (Bulatovic, 2017: 13). اصطلاح "ecolodge" به مکان‌های توریستی مرتبط با طبیعت اشاره دارد و با اصول و فلسفه پایداری همخوانی دارد. این واژه به دو بخش "Eco" و "Lodge" تقسیم می‌شود؛ "Eco" از علم اکولوژی نشأت می‌گیرد که به بررسی روابط بین موجودات زنده و محیط زیست آن‌ها می‌پردازد و تأثیرات منفی تمدن مدرن را بر محیط زیست مورد مطالعه قرار می‌دهد. همچنین "Lodge" به معنای کلبه یا کابینی است که به‌عنوان یک پناهگاه موقت یا خانه کوچک در محدوده املاک یا پارک‌ها قرار دارد و معمولاً توسط یک متولی یا سرایدار مورد استفاده قرار می‌گیرد (Salama A, 1998: 49-50).

۲.۲ بوم‌گردی در ایران

بوم‌گردی به‌عنوان یکی از راهبردهای نوین توسعه گردشگری پایدار، در دهه‌های اخیر جایگاه ویژه‌ای در سیاست‌گذاری‌های گردشگری ایران یافته است. این رویکرد با تأکید بر حفظ محیط زیست، مشارکت جوامع محلی و ارتقاء رفاه اقتصادی، به‌ویژه در مناطق روستایی و کمتر توسعه‌یافته، نقش مهمی در تنوع‌بخشی به اقتصاد گردشگری کشور ایفا می‌کند. مطالعات نشان می‌دهد که طی بازه زمانی ۱۳۸۱ تا ۱۴۰۱، تعداد اقامتگاه‌های بوم‌گردی در ایران بیش از ۴.۵ برابر افزایش یافته است. این رشد عمدتاً در استان‌های شمالی و مرکزی کشور مانند یزد، اصفهان، تهران و فارس متمرکز بوده است، درحالی‌که استان‌هایی چون ایلام، لرستان، کهگیلویه و بویراحمد، سیستان و بلوچستان و هرمزگان کمترین ظرفیت توسعه را داشته‌اند. این عدم توازن فضایی، لزوم تدوین سیاست‌ها و ضوابط کارآمد برای توسعه متوازن تر بوم‌گردی را نشان می‌دهد (Tahmasi et al, 2024).

توسعه اقامتگاه‌های بوم‌گردی ضمن ایجاد اشتغال و افزایش درآمد، به تقویت هویت محلی، حفظ میراث فرهنگی و ارتقاء آگاهی جامعه محلی

توانمندسازی اقتصادی از طریق اشتغال و درآمدزایی و توانمندسازی اجتماعی از طریق تقویت انسجام اجتماعی حاصل می‌شود. چالش‌هایی مانند کمبود آموزش تخصصی و ضعف مدیریت اقامتگاه‌ها به عنوان موانع توانمندسازی شناسایی شده‌اند. راهکارهایی نظیر برگزاری دوره‌های آموزشی و تقویت مشارکت محلی می‌توانند به افزایش ظرفیت جوامع برای مدیریت اقامتگاه‌های بوم‌گردی کمک کنند (Scheyvens, 1999).

۲،۳،۳ نظریه سرمایه اجتماعی (Social Capital Theory)

نظریه سرمایه اجتماعی بر اهمیت روابط اجتماعی، اعتماد و همکاری در توسعه تأکید دارد. در بوم‌گردی، این سرمایه می‌تواند ارتباطات بین مدیران اقامتگاه‌ها، جوامع محلی و گردشگران را تقویت کند و به ایجاد شبکه‌های همکاری برای توسعه پایدار منجر شود. ضعف در تبلیغات و بازاریابی اقامتگاه‌های بوم‌گردی ممکن است به کمبود سرمایه اجتماعی نسبت داده شود. همچنین، مدیریت خانوادگی و مشارکت جوامع محلی در خدمات فرهنگی نشان‌دهنده نقش سرمایه اجتماعی در جذب گردشگران و تقویت هویت محلی است. این نظریه به تحلیل راهکارهایی مانند برگزاری رویدادهای محلی و استفاده از ابزارهای بازاریابی مدرن نیز کمک می‌کند (Putnam, 2000).

۲،۳،۴ نظریه سیستم‌های گردشگری (Tourism System Theory)

نظریه سیستم‌های گردشگری، گردشگری را به عنوان سیستمی شامل مناطق تولیدکننده گردشگر، مناطق مقصد و مسیرهای ارتباطی تعریف می‌کند. اقامتگاه‌های بوم‌گردی در مناطق مقصد تحت تأثیر عوامل سیستمی قرار دارند. چالش‌هایی مانند نبود زیرساخت‌های مناسب و ضعف در اطلاع‌رسانی، مشکلات سیستمی در مناطق مقصد هستند. بهبود زیرساخت‌ها و استفاده از ابزارهای بازاریابی دیجیتال به تقویت ارتباط بین اجزای سیستم گردشگری کمک

و سامان‌دهی نظام گردشگری منطقه، نارسایی‌ها و ضعف‌های متعددی در قالب مؤلفه‌های مدیریت و سازمان‌دهی نهادی، اثربخشی اقتصادی، آموزش، بازاریابی و جذب تقاضا، مدیریت زیست‌محیطی، یادگیری و تخصص محوری، طراحی و معماری در برگیرنده سه بعد سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی، توانمندسازی منابع انسانی و تجربه‌گرایی و خلاقیت محوری در بخش تخصصی و حوزه بوم‌گردی‌ها به عنوان عوامل و شرایط اثرگذار بر توسعه و اثربخشی اقامتگاه بوم‌گردی و پایداری و ارزش‌افزایی آن‌ها هستند (Lahonian et al, 2023).

۲،۳ رویکردهای نظری توسعه اقامتگاه‌های بوم‌گردی

۲،۳،۱ نظریه توسعه پایدار (Sustainable Development Theory)

نظریه توسعه پایدار بر ایجاد تعادل بین ابعاد اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و زیست‌محیطی تأکید دارد و به عنوان چارچوبی برای تحلیل فعالیت‌های گردشگری، به‌ویژه بوم‌گردی، مورد استفاده قرار می‌گیرد. این نظریه که به مدل سه‌گانه پایداری معروف است، هدف آن بهبود کیفیت زندگی جوامع محلی، حفاظت از محیط‌زیست و ایجاد منافع اقتصادی است. در زمینه اقامتگاه‌های بوم‌گردی، این نظریه چالش‌هایی مانند کمبود زیرساخت‌ها و مشکلات اقتصادی را توضیح می‌دهد و راهکارهایی مانند استفاده از مصالح بومی و آموزش جوامع محلی را برای حفظ منابع طبیعی و بهبود معیشت محلی پیشنهاد می‌کند (Elkington, 1999).

۲،۳،۲ نظریه توانمندسازی جامعه محلی (Community Empowerment Theory)

نظریه توانمندسازی جامعه محلی بر اهمیت مشارکت فعال جوامع در توسعه پایدار تأکید دارد و موفقیت گردشگری، به‌ویژه بوم‌گردی را به توانمندسازی اقتصادی، اجتماعی، روان‌شناختی و سیاسی جوامع مرتبط می‌داند. براساس مدل شیونز،

حاکمی از اشراف محقق بر پیشینه موضوعی پژوهش است. در جداول شماره (۱) و (۲) اجمالاً به برخی پژوهش‌ها داخلی و خارجی صورت گرفته در حوزه اقامتگاه‌های بوم‌گردی و نتایج حاصل از آن پرداخته می‌شود.

می‌کنند و به توسعه اقامتگاه‌های بوم‌گردی کمک می‌کنند (Leiper, 1989).

۲٫۴ پیشینه پژوهش

بررسی ادبیات پژوهش با دقت بالا، از طرفی به توسعه میدان دید محقق کمک کرده و از سوی دیگر

جدول ۱. پیشینه داخلی پژوهش

نویسنده	سال	عنوان پژوهش	نتایج
Nik & Kazemi Ravesh	۲۰۲۴	پژوهش در اقامتگاه‌های بوم‌گردی ایران؛ تحلیلی مبتنی بر کیف پارادایم و مرور سیستماتیک	علی‌رغم رشد مطالعات در حوزه بوم‌گردی، خلأهایی در زمینه‌های نظیر توسعه پایدار روستایی، کارآفرینی و بازاریابی مشاهده می‌شود. نتایج حاکمی از ضرورت توجه به مباحث روز همچون فناوری‌های هوشمند و شبکه‌های اجتماعی آن‌لاین با کاربرد رویکردهای مختلف همچون تحلیل شبکه و تحلیل‌های مبتنی بر کلان‌داده موجود در دنیای مجازی در رابطه با اقامتگاه‌های بوم‌گردی است.
Azizi et al	۲۰۲۳	ارائه الگوی مطلوب برنامه-ریزی فضایی اقامتگاه‌های بوم‌گردی، مورد مطالعه: منطقه ۹ آمایش سرزمین	یافته‌های پژوهش براساس آزمون نتایج تحلیل واریانس یک‌طرفه نشان می‌دهد که برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش، الگوی مطلوب اقامتگاه‌های بوم‌گردی در منطقه مورد مطالعه است. سطح مطلوبیت هریک از اجزای الگو متوسط به بالاست و افزون بر این نیز نتایج آزمون همبستگی پیرسون نشان داد که بین همه شاخص‌های الگوی مطلوب اقامتگاه‌های بوم‌گردی، ارتباط معناداری به شکل مستقیم با شدت متفاوت وجود دارد و نتایج حاصل از مدل ضریب تحلیل چندمعیاره در این مورد نشان داد روستاهای مورد مطالعه به لحاظ میزان توجه به طراحی، مدیریت و پایش الگو در منطقه با یکدیگر برابر نیستند.
Ghasemi et al	۲۰۲۲	تحلیل اثرات اکوتوریسم در توسعه جوامع محلی شهرستان سوادکوه	نتایج نشان داد که میانگین توانمندسازی کل در شهرستان سوادکوه برابر ۳/۱ از ۵ بود. بیشترین میزان توانمندسازی مربوط به مؤلفه‌های توانمندسازی روان‌شناختی (۳۵/۳) و محیط‌زیستی (۲۲/۳) بود و کمترین میزان توانمندسازی مربوط به مؤلفه‌های سیاسی (۸۹/۲) و اقتصادی (۹۶/۲) بود. مؤلفه توانمندسازی اجتماعی (۱۰/۳) در وضعیت متوسط قرار داشت.

بوم گردی موجب توسعه اقتصادی، اجتماعی و کالبدی روستای افین شده است. در این زمینه توسعه بوم گردی در روستای افین، موجب بهبود حمل و نقل، رونق و احیای صنایع دستی، ایجاد فرصت سرمایه گذاری، ایجاد اشتغال، افزایش درآمد، فروش محصولات کشاورزی، افزایش دانش و اطلاعات مردم، آشنایی با اقوام گوناگون، انگیزه جهت کار اشتراکی، همکاری برای حل مسایل گردشگری، بازگشت مهاجرین به روستا، توجه به زیباسازی منازل، استفاده از نمادهای سنتی در روستا، بهبود سیستم دفع زباله و فاضلاب، تمیزی محیط، حفاظت بیشتر از محیط روستا، توجه به حفظ بناهای تاریخی شده است.	تبیین نقش بوم گردی در توسعه جوامع روستایی (مورد مطالعه: روستای افین)	۲۰۲۱	Mudoodi arkhodi Ferdowsi &
یافته های پژوهش نشان داد که اثرگذاری اقامتگاه های بوم گردی با آشناسازی و ترویج فرهنگ جوامع میزبان آغاز می شود و با گذار از مراحل، به توسعه پایدار فرهنگی مقصد می انجامد. اقامتگاه های بوم گردی به دلیل اتخاذ رویکرد فرهنگی در هدف گذاری، برنامه ریزی در تأسیس و مدیریت فعالیت های گردشگری، از اثرات فرهنگی مثبت بر جامعه میزبان و مهمانان برخوردار هستند و اثرات منفی بوم گردی را محدود و مهار می کنند.	واکاوی نقش اقامتگاه های بوم گردی در حوزه فرهنگ	۲۰۲۰	Hashemi
اقامتگاه تلارخانه به لحاظ معماری سطح بالاتری دارد و دارای معماری متفاوتی نسبت معماری روستا است؛ این تفاوت معماری در اقامتگاه دیلمای گشت کمتر به چشم می خورد. مدیریت خانوادگی، کمبود سرمایه، هزینه های بالای ایجاد معماری سنتی و گرایش مردم به توسعه در خصوص هر دو اقامتگاه تأیید می شود.	ارزیابی و تحلیل تطبیقی ساختار کالبدی اقامتگاه های بوم گردی (مورد مطالعه: اقامتگاه های بوم گردی تلارخانه بردبار و دیلمای گشت؛ استان گیلان)	۲۰۱۹	Rostam Pisheh et al.
نتایج نشان می دهد عوامل اشتغال زایی، افزایش تولید و درآمد، تقویت هویت، اقامتگاه های بوم گردی، رونق بخش خدمات، زیست محیطی، افزایش آگاهی، کالبدی-معماری و اجتماعی-فرهنگی به ترتیب بیشترین میزان اثرگذاری اقامتگاه های بوم گردی را بر توسعه روستای مورد مطالعه تبیین می کنند.	بررسی و تحلیل آثار ایجاد اقامتگاه های بوم گردی بر توسعه سکونتگاه های روستایی (نمونه: روستای رادکان شهرستان چناران)	۲۰۱۸	Anabestani et al.
اقامتگاه های بوم گردی می توانند برای روستاییان درآمدزایی کرده و ضمن پیشگیری از مهاجرت روستاییان، بازیابی فرهنگ سنتی و محافظت از	تأثیر اقامتگاه های بوم گردی بر توسعه روستایی	۲۰۱۸	Azizi & Rezvani

میراث باستانی و طبیعی را به همراه داشته باشد. در صورت اداره درست اقامتگاه‌های بوم‌گردی در زمینه اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و محیطی این اقامتگاه‌ها می‌توانند توسعه نواحی روستایی را به دنبال داشته باشند.			
---	--	--	--

ماخذ: مطالعه نگارنده (۱۴۰۴)

جدول ۲. پیشینه خارجی پژوهش

نویسنده	سال	عنوان پژوهش	نتایج
Gavilanes Montoya, et al	2025	ناهمگونی جمعیت-شناختی و اجتماعی-اقتصادی در توجه به توانمندسازی ساکنان از اکوتوریسم	نتایج نشان داد که ساکنان جدیدتر درجات بالاتری از توانمندی جامعه‌شناختی، فرهنگی، سیاسی و محیطی را در مقایسه با ساکنان قدیمی گزارش کردند. در مقابل، هیچ تفاوت معناداری در توانمندسازی بر اساس جنسیت یا اشتغال در اکوتوریسم یافت نشد.
Sohan Hossain, et al	2025	بوم‌گردی پایدار در بنگلادش: تحلیل SWOT از مقاصد بوم‌گردی	نتایج پژوهش نشان داد، مزایای اکولوژیکی، اقتصادی و اجتماعی اکوتوریسم، نقاط قوت این مقاصد هستند. از سوی دیگر، تخریب محیط زیست، زیرساخت‌های ناکافی و گردشگری بی‌قاعده، چالش‌هایی هستند که این مقاصد با آن مواجه هستند. همچنین فرصت‌ها و تهدیدهایی مانند درآمد داخلی و خارجی و گردشگری بیش از حد و بلایای طبیعی وجود دارد. این مطالعه توصیه‌های خاصی را ارائه می‌دهد که برای حفظ محیط زیست در مقاصد گردشگری در بنگلادش و همچنین جهان مؤثر است.
ALBaz	2025	توسعه پایدار شهری در بستر بوم‌گردی (مطالعه موردی: یک اقامتگاه بوم‌گردی در نزدیکی دریاچه‌های وادی الریان در فیوم، مصر)	این تحقیق از استراتژی‌های ساختمان‌سازی سبز که قابل تکرار و از نظر اقتصادی قابل اجرا هستند، استفاده کرد و همچنین مدلی برای سلول‌های خورشیدی شناور روی سطح دریاچه به-عنوان منبع انرژی الکتریکی در پروژه پیشنهادی و برای محافظت از اکوسیستم دریاچه‌ها در برابر تغییرات آب‌وهوایی پیشنهاد داد. نتایج این تحقیق منجر به کسب رتبه پلاتینیوم در گواهی‌نامه

LEED برای مدل پیشنهادی ساختمان شد و ...			
نتایج بیانگر در نظر گرفتن مقاصد جدید، نشانه‌های فرهنگی و تاریخی جذاب، و لذت بردن از زندگی و آداب و رسوم محلی است. عوامل کشتی شامل لذت بردن از امکانات فیزیکی خوب، حفاظت از منظره و حیات وحش، کاوش و یادگیری در مورد طبیعت بود.	رانندگانی که بر الگوهای بازدید مشتریان از بوم‌گردی‌ها تأثیر می‌گذارند: مطالعه موردی ایالت کراس ریور، نیجریه	2024	Imoagene & AyoOdifiri
این مطالعه به حداکثر رساندن مزایای بالقوه حفاظت از تنوع زیستی با کمک یک «مدل هم‌زیستی»، یعنی اکوتوریسم مبتنی بر اجتماع محلی (CBET) را توصیه می‌کند. علاوه بر این، اندازه‌گیری ظرفیت تحمل مکان‌های اکوتوریسمی و ارائه آموزش‌های حرفه‌ای به اجتماع محلی غیر ماهر، کارایی کلی بخش اکوتوریسم را افزایش می‌دهد. در نهایت، ایجاد دانش مناسب در مورد نقش اکوتوریسم و استفاده از گواهی‌نامه اکو برای کسب‌وکار موفق گامی به جلو خواهد بود.	اکوتوریسم، حفاظت از تنوع زیستی و معیشت: درک همگرایی و واگرایی مجله بین‌المللی میراث جغرافیایی و پارک‌ها	2023	Samal & Dash
نتایج نشان می‌دهد که مسائل بحث‌برانگیز پیرامون اکوتوریسم و رابطه آن با مناطق حفاظت‌شده که تحت سلطه درگیری انسان و حیات وحش، جنسیت و تغییرات آب‌وهوایی است، توجه محققان را در سراسر جهان به خود جلب کرده است.	تحلیل کتاب سنجی اکوتوریسم: یک استراتژی حفاظتی در مناطق حفاظت‌شده پایداری منطقه‌ای	2022	Hasana, Swain & George
این مطالعه چهار حوزه موضوعی اصلی را شناسایی کرد: حفاظت از محیط زیست، علایق ساکنان، ردپای کربن و رفتار گردشگران. علاوه بر این، یک تکنیک تجزیه و تحلیل ارتباط پویا، توسعه این حوزه‌های موضوعی را ترسیم کرد.	تحلیل کتاب‌سنجی و بررسی ادبیات اکوتوریسم: به سوی توسعه پایدار. دیدگاه‌های مدیریت گردشگری	2021	Khanra, Dhir, Kaur, & Mäntymäki
شرکت‌های کوچک یا کم‌درآمد برای بازایی هزینه‌های خود در این بازار مشکل خواهند داشت. در نتیجه، نقش فرصت‌های جدید برای محصول گردشگری افزایش می‌یابد و می‌توان ادعا کرد که ویژگی‌های مهم اصلی، جنبه‌های	جنبه‌های بازاریابی توسعه اقتصاد اکوتوریسم	2020	Turobovich, et al

طبیعی، فرهنگی و اکولوژیکی منطقه‌ای است.			
یافته‌های این مطالعه نشان داد که تعداد بیشتری از بهترین شیوه‌های اکوتوریسم در مناطق، برخورداری از زیرساخت‌های گردشگری مدرن و به-کارگیری رویکردی سیستماتیک برای توسعه اکوتوریسم شناسایی شده‌اند. به گفته نویسندگان، استفاده از رویکرد انتخابی نه تنها تشخیص وضعیت توسعه اکوتوریسم در مناطق فدراسیون روسیه، بلکه توسعه روش‌های جدید را برای ترویج موفق‌ترین شیوه‌های اکوتوریسم نیز ممکن می‌سازد.	توسعه اکوتوریسم در روسیه: تجزیه و تحلیل بهترین شیوه‌های منطقه‌ای در اکولجی	2019	Dzhandzhugazova. et al
عواملی چون نگرش، هنجار ذهنی و کنترل رفتاری درک شده، همه به سمت یک هدف رفتاری گرایش دارند و می‌تواند در مشارکت در اکوتوریسم تأثیر داشته باشند. براساس تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده، بیشتر شرکت‌کنندگان در این مطالعه، مشارکت خود را در آینده در بوم‌گردی افزایش می‌دهند.	تأثیر مشارکت در بوم‌گردی بر رفتار گردشگران در جزیره کاوی؛ هاوایی	2018	Yee, A. M
اقامتگاه‌های بوم‌گردی به عنوان نوعی مسکن اکوتوریسمی باید جایگاه خود را در توسعه گردشگری آتی مونته نگرو پیدا کرده و طراحی تأسیسات لازم باید مبتنی بر فرهنگ سنتی مونته نگرو باشد. این تنها راه برای مونته نگرو برای تبدیل شدن به یک مقصد منحصربه‌فرد و معتبر اکوتوریسم است.	اکوتوریسم و اقامتگاه‌های بوم‌گردی	2017	Dragan Bulatovic

ماخذ: مطالعه نگارنده (۱۴۰۴)

رضایتمندی و نیز تمایل آنان به حضور مجدد، توسعه این اقامتگاه‌ها و نقش آن بر توسعه محلی، مشارکت، برندسازی اقامتگاه‌های بوم‌گردی و غیره می‌باشد. با تأکید بر بدیع بودن موضوع پژوهش می‌توان گفت پژوهش حاضر حداقل از ۳ جهت با پژوهش‌ها پیشین متفاوت است:

۱. در پژوهش حاضر برخلاف پژوهش‌ها پیشین، اقامتگاه‌های بوم‌گردی متغیر مستقل و وابسته واقع

چنانچه از جداول شماره (۱) و (۲) برمی‌آید در عمده پژوهش‌های صورت‌گرفته در حوزه بوم‌گردی، اقامتگاه‌های بوم‌گردی عمدتاً یا متغیر مستقل واقع شده یا در قامت متغیر وابسته، محققان برآن بوده‌اند تا به بررسی عوامل مؤثر بر این اقامتگاه‌ها بپردازند؛ عمده موضوعاتی که تاکنون پژوهش‌ها حوزه اکوتوریسم و اقامتگاه‌های بوم‌گردی بدان پرداخته‌اند شامل ساختار کالبدی اقامتگاه‌های بوم‌گردی، عوامل جاذب و دافع بوم‌گردان،

جغرافیایی، این شهرستان در عرض جغرافیایی ۲۹ درجه و ۳۶ دقیقه شمالی و طول جغرافیایی ۵۲ درجه و ۳۲ دقیقه شرقی قرار دارد. ارتفاع نقاط مختلف آن از سطح دریا بین ۱۴۸۰ تا ۱۶۷۰ متر متغیر است (Oliai, 2018: 45). شهرستان شیراز به دلیل اقلیم متنوع، جاذبه‌های طبیعی، آثار تاریخی و فرهنگی، مشاهیر و دستاوردهای علمی و ادبی، همواره در کانون توجهات قرار داشته و مقصدی محبوب برای گردشگران داخلی و خارجی به‌شمار می‌آید. براساس آخرین آمار ارائه‌شده توسط اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان فارس، ۱۳۲ اقامتگاه بوم‌گردی دارای مجوز فعالیت وجود دارد که از این تعداد، ۳۳ اقامتگاه در شهرستان شیراز واقع شده است. از این ۳۳ اقامتگاه، ۹ مورد در ۵ مقصد روستایی قرار دارند که منطقه مورد مطالعه پژوهش را تشکیل می‌دهند و اطلاعات مربوط به آن‌ها در جدول (۳) ارائه شده است. همان‌طور که در شکل (۱) نیز مشاهده می‌شود، اقامتگاه‌های بوم‌گردی روستایی در شهرستان شیراز عمدتاً در سمت غربی واقع شده‌اند.

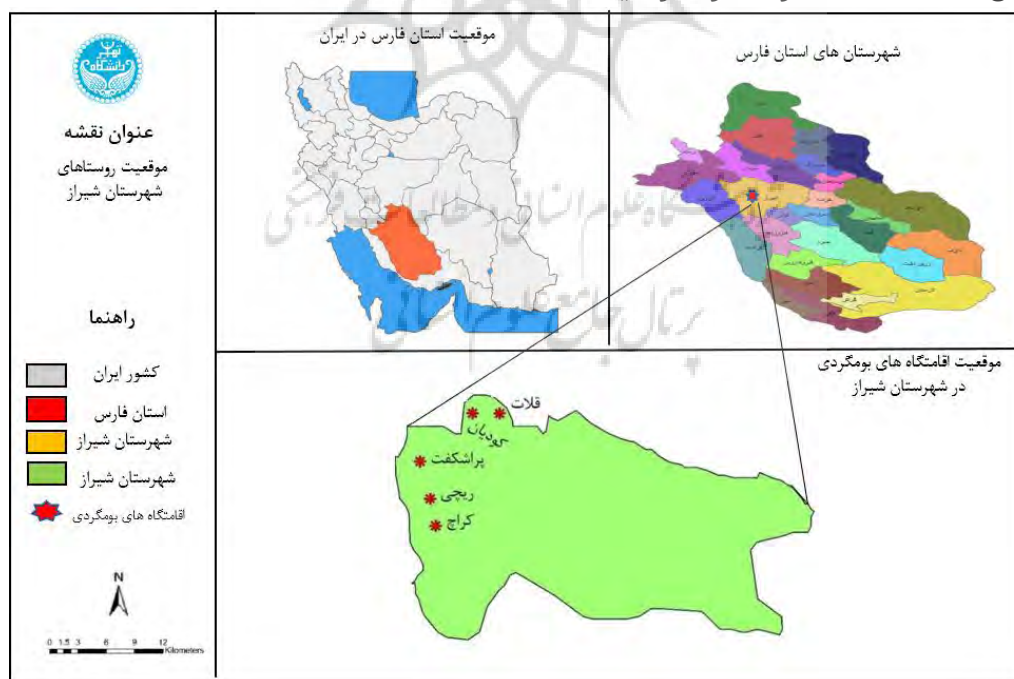
نشده و محقق به صورت اکتشافی به دنبال پاسخ-گویی به سؤالات پژوهش است.

۲. به لحاظ محتوایی پژوهش حاضر به بررسی تنگناها و مشکلات اقامتگاه‌های بوم‌گردی در مسیر توسعه می‌پردازد؛ موضوعی که تا حد زیادی از دید محققان این حوزه پنهان مانده است؛

۳. شمار اقامتگاه‌های بوم‌گردی در استان فارس و شهرستان شیراز موجب شده این منطقه به لحاظ تعداد اقامتگاه‌ها، وزن محسوسی نسبت به اغلب مناطق ایران داشته باشد. با این حال تا پیش از این پژوهش، بوم‌گردی استان فارس و شهرستان شیراز چندان مورد توجه محققان این حوزه قرار نگرفته است.

۳ محدوده مورد مطالعه

شهرستان شیراز، یکی از مشهورترین مناطق ایران، با طول ۴۰ کیلومتر و عرضی متغیر بین ۱۵ تا ۳۰ کیلومتر، مساحتی بالغ بر ۱۲۰۰ کیلومتر مربع را در ناحیه جنوب غربی کشور و در مرکز استان فارس به خود اختصاص داده است. از نظر موقعیت

شکل ۱. نقشه موقعیت روستاهای مورد مطالعه پژوهش (منبع: نگارندگان، ۱۴۰۴)

مهمان را رعایت کرده‌اند. نکته‌ای که باید به آن توجه کرد این است که لزوماً بالا بودن ظرفیت پذیرش مهمان در یک اقامتگاه به معنای ارزشمندی آن نیست و آنچه اهمیت دارد، کیفیت خدماتی است که در طول اقامت بوم‌گردان ارائه می‌شود. با توجه به اینکه اقامتگاه‌های بوم‌گردی تنها جنبه اقامتی ندارند و گردشگران به‌طور مستقیم با فرهنگ، غذا و نوشیدنی، صنایع دستی، موسیقی و به‌طور کلی ساختارهای زندگی جامعه محلی ارتباط برقرار می‌کنند (3: Hosseini, 2017)، بهتر است این اقامتگاه‌ها، به‌ویژه اقامتگاه‌های بوم‌گردی روستایی و عشایری، به‌صورت خانوادگی مدیریت شوند. همان‌طور که مشخص است، به جز یک مورد، در تمامی اقامتگاه‌های مورد مطالعه، مدیریت به‌صورت خانوادگی انجام می‌شود.

براساس آخرین آمار ارائه‌شده توسط اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان فارس در سال ۱۳۹۸، شهرستان شیراز دارای ۲۴ اقامتگاه بوم‌گردی شهری، ۷ اقامتگاه روستایی و ۲ اقامتگاه عشایری است. اقامتگاه‌های بوم‌گردی روستایی و به‌ویژه عشایری تنها درصد کمی از کل اقامتگاه‌های بوم‌گردی شهرستان را شامل می‌شوند. جالب است که این اقامتگاه‌ها بیشتر در نواحی طبیعی و تحت تأثیر قواعد اجتماعی زندگی روستایی و ایللیاتی قرار دارند تا در مناطق شهری. بنابراین، از جدول (۳) می‌توان نتیجه گرفت که اقامتگاه‌های بوم‌گردی روستایی و عشایری سابقه زیادی ندارند و تأسیس آن‌ها به چند سال اخیر برمی‌گردد. از نظر ظرفیت پذیرش، تمامی اقامتگاه‌ها وضعیت مناسبی دارند و معیار اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان مبنی بر داشتن حداقل ۲ اتاق و ۴

جدول ۳. خصوصیات اقامتگاه‌های بوم‌گردی شهرستان شیراز

خصوصیات اقامتگاه					نام اقامتگاه
نوع مدیریت	ظرفیت (نفر)	سال تأسیس	نام روستا	نوع اقامتگاه	بوم‌گردی
خانوادگی	۶	۱۳۹۵	روستای کودیان	روستایی	ایلکده قشقایی
خانوادگی	۲۰	۱۳۹۵	روستای پراشکفت	روستایی	بوم کلبه کوهسار
خانوادگی	۱۱	۱۳۹۸	روستای قلات	روستایی	کومه قلات
خانوادگی	۱۰	۱۳۹۴	روستای کراچ	عشایری	آب انجیر
خانوادگی	۱۶	۱۳۹۸	روستای کراچ	روستایی	بلوط کوهمره
خانوادگی	۳۰	۱۳۹۵	روستای پراشکفت	عشایری	شمیم ییلاق
غیر خانوادگی	۸	۱۳۹۶	روستای ریچی	روستایی	ریچی
خانوادگی	۲۱	۱۳۹۷	روستای قلات	روستایی	کوهستان
-	-	-	روستای قلات	روستایی	خانه خیام

ماخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴

قرار گیرد. پژوهش به‌صورت توصیفی-تحلیلی طراحی شده و ابتدا وضعیت موجود اقامتگاه‌های بوم‌گردی را توصیف کرده و سپس با تحلیل داده‌های جمع‌آوری‌شده، چالش‌ها و راهکارهای توسعه را بررسی کرده است. این مطالعه از رویکرد ترکیبی (کیفی-کمی) بهره برده است؛ داده‌های کیفی از طریق مصاحبه‌های عمیق و تحلیل محتوا گردآوری شده‌اند، درحالی‌که داده‌های کمی برای توصیف

۴ روش پژوهش

این پژوهش از نوع کاربردی است و با هدف شناسایی چالش‌ها، عوامل مؤثر و ارائه راهکارهای عملی برای توسعه اقامتگاه‌های بوم‌گردی در روستاهای شهرستان شیراز انجام شده است. نتایج این مطالعه می‌تواند در سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی حوزه گردشگری روستایی مورد استفاده

در این مرحله، مفاهیم مشابه ادغام شده و پیوندهای بین آن‌ها شناسایی شده تا به مقوله‌های اصلی منجر شود.

۳. کدگذاری گزینشی: در این مرحله، زیرمقوله‌ها به ۳۶ زیرمقوله و ۱۰ مقوله اصلی دسته‌بندی شده‌اند. این مقوله‌ها شامل چالش‌ها (کالبدی، دانشی، مدیریتی، پایداری)، عوامل مؤثر (اصالت و هویت فرهنگی، مزیت‌های محیطی و جغرافیایی، ویژگی‌های اقتصادی و معیشتی) و راهکارها (اصلاح کالبدی-امنیتی، ترویج و آموزش اصول بوم‌گردی، ارتقاء بازاریابی) هستند.

همچنین، داده‌های کمی نظیر ویژگی‌های دموگرافیک پاسخ‌دهندگان (سن، جنسیت، تحصیلات، وضعیت تأهل، سابقه کاری) با استفاده از آمار توصیفی تحلیل شده‌اند. این تحلیل‌ها تصویر جامعی از ویژگی‌های جامعه آماری و وضعیت مدیران اقامتگاه‌ها ارائه کرده و مکمل تحلیل‌های کیفی بوده است.

۵ یافته‌ها و بحث

از مجموع ۳۵ پاسخ‌دهنده (مدیران اقامتگاه‌های بوم‌گردی)، ۶۸٫۵۷ درصد (۲۴ نفر) را مردان و ۳۱٫۴۳ درصد (۱۱ نفر) را زنان تشکیل می‌دهند. طبقه سنی ۳۰ تا ۴۰ سال ۷۴٫۲۹ درصد (۲۶ نفر)، طبقه سنی ۴۰ تا ۵۰ سال ۲۰ درصد (۷ نفر) و طبقه سنی بیشتر از ۵۰ سال ۵٫۷۱ درصد (۲ نفر) از پاسخ‌دهندگان را شامل می‌شود. مقطع کارشناسی ۵۷٫۱۴ درصد (۲۰ نفر) و مقطع کارشناسی ارشد ۴۲٫۸۶ درصد (۱۵ نفر) از پاسخ‌دهندگان را تشکیل می‌دهد. ۱۴٫۲۹ درصد (۵ نفر) از پاسخ‌دهندگان را مجردان و ۸۵٫۷۱ درصد (۳۰ نفر) از آن‌ها متأهلان تشکیل می‌دهند. ۶۲٫۸۶ درصد (۲۲ نفر) پاسخ‌دهندگان سابقه‌ای بین ۱ تا ۱۰ سال، ۲۵٫۷۱ درصد (۹ نفر) سابقه‌ای بین ۱۱ تا ۲۰ سال و ۱۱٫۴۳ درصد (۴ نفر) سابقه‌ای بین ۲۱ تا ۳۰ سال را دارا هستند.

به لحاظ سنی مدیران اقامتگاه‌ها وضعیت بینابینی داشته و با میانگین ۳۹ سال، از حیث

ویژگی‌های آماری جامعه مورد مطالعه (مانند سن، تحصیلات و سابقه کاری مدیران) استفاده شده‌اند. جامعه آماری پژوهش شامل ۳۵ نفر از ذی‌نفعان کلیدی حوزه اقامتگاه‌های بوم‌گردی در روستاهای شهرستان شیراز، متشکل از مدیران اقامتگاه‌ها، مدیران روستاها و کارشناسان بوم‌گردی است. به عبارت دیگر، این پژوهش رویکرد نخبه‌گرا داشته و دیدگاه مدیران و متخصصان را ملاک قضاوت قرار داده و در پی شناسایی دیدگاه این گروه‌ها در زمینه توسعه بوم‌گردی در شهرستان شیراز بوده است.

با توجه به تعداد محدود جامعه آماری و ماهیت کیفی پژوهش، نمونه‌گیری به روش هدفمند انجام شده که برای انتخاب افرادی با دانش و تجربه مرتبط با موضوع پژوهش مناسب است. داده‌ها از دو روش کتاب‌خانه‌ای (بررسی کتب، مقالات، پایان‌نامه‌ها، وب‌سایت‌ها و آمارنامه‌ها) و میدانی (مصاحبه‌های عمیق و مشاهده مستقیم) جمع‌آوری شده‌اند. مصاحبه‌های عمیق، ابزار اصلی گردآوری داده‌های کیفی، برای درک دیدگاه‌ها، تجربیات و نظرات مدیران اقامتگاه‌ها، مدیران روستایی و کارشناسان درباره چالش‌ها، عوامل مؤثر و راهکارهای توسعه اقامتگاه‌های بوم‌گردی به کار رفته‌اند. همچنین، مشاهده میدانی در محل اقامتگاه‌ها و روستاها به درک بهتر شرایط کالبدی و محیطی این مکان‌ها کمک کرده است.

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، از روش تحلیل محتوای کیفی استفاده شده که در سه مرحله کدگذاری انجام گرفته است:

۱. کدگذاری باز: در این مرحله، داده‌های خام مصاحبه‌ها به واحدهای معنادار تقسیم شده و ۱۴۰ کد اولیه (شناسه/مفاهیم) استخراج شده است. این کدها نشان‌دهنده مفاهیم اولیه مرتبط با چالش‌ها، عوامل مؤثر و راهکارهای توسعه اقامتگاه‌های بوم‌گردی هستند.

۲. کدگذاری محوری: کدها بررسی و تجمیع شده و تعداد آن‌ها به ۱۱۵ زیرمقوله کاهش یافته است.

بوده و از حیث بومی یا غیربومی بودن مدیران، ۳ اقامتگاه به وسیله یک فرد غیربومی و ۵ اقامتگاه به وسیله یک فرد بومی و آشنا به منطقه اداره می‌شود. خصوصیات اقامتگاه‌هایی بوم‌گردی و همچنین خصوصیات فردی مدیران آن‌ها به تفصیل در جدول (۴) قابل مشاهده است.

تحصیلات وضعیت نرمالی را نشان می‌دهند؛ از ۳۵ پاسخ‌دهنده، ۲ نفر دارای مدرک کارشناسی‌ارشد و مابقی دست کم لیسانس دارند؛ هرچند از حیث تحصیلات وضعیت مدیران مطلوب ارزیابی می‌شود، لیکن از حیث تخصص، ارتباط چندانی مابین بوم‌گردی و مدرک تحصیلی مدیران مشاهده نمی‌شود. سابقه فعالیت مدیران از ۳ تا ۱۰ سال متغیر

جدول ۴. آمار توصیفی پژوهش

جنسیت			سن			تحصیلات			وضعیت تاهل			سابقه فعالیت		
نوع	فراوانی	درصد	طبقات سنی	فراوانی	درصد	مقطع تحصیلی	فراوانی	درصد		فراوانی	درصد	سال	فراوانی	درصد
مرد	۲۴	۶۸.۵۷	۳۰ تا ۴۰ سال	۲۶	۷۴.۲۹	دیپلم و فوق دیپلم	۰	۰.۰۰	مجرد	۵	۱۴.۲۹	۱-۱۰	۲۲	۶۲.۸۶
زن	۱۱	۳۱.۴۳	۴۰ تا ۵۰ سال	۷	۲۰.۰۰	کارشناسی	۲۰	۵۷.۱۴	متاهل	۳۰	۸۵.۷۱	۱۱-۲۰	۹	۲۵.۷۱
مجموع	۳۵	۱۰۰.۰۰	بیشتر از ۵۰ سال	۲	۵.۷۱	کارشناسی ارشد و بالاتر	۱۵	۴۲.۸۶	مجموع	۳۵	۱۰۰.۰۰	۲۱-۳۰	۴	۱۱.۴۳

مورد تحلیل قرار گرفت و ۳۶ زیرمقوله و ۱۰ مقوله از آن‌ها به شرح جدول (۵) استخراج گردید. همچنین در ادامه بر طبق تصویر (۲) شبکه مقولات استخراج شده مرتبط با مسأله پژوهش ارائه شده است.

در مرحله کدگذاری باز، تعداد ۱۴۰ کد اولیه (شناسه/ مفاهیم) در خصوص مسأله پژوهش استخراج شد که پس از بررسی و تجمیع کدهای تکراری، تعداد ۱۱۵ کد اولیه (زیر مقوله) در مرحله کدگذاری محوری

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

جدول ۵. چالش‌ها و مشکلات اقامتگاه‌های بوم‌گردی شهرستان شیراز

کدها	زیرمقولات	مقوله
کالبدی	آشفتگی و عدم مطلوبیت المان‌های بصری	شلخته بودن فضای اقامتگاه‌ها باعث بی‌رغبتی گردشگران می‌شود. از نظر زیبایی و نظم، زمان مشاهده اقامتگاه‌ها متوجه آشفتگی آن‌ها می‌شویم. بی‌نظمی چشم‌انداز اقامتگاه‌ها از جذابیت آن‌ها کاسته است. برخی از اقامتگاه‌ها دکوراسیون مرتبی ندارند و آشفتگی ظاهری دارند که خوشایند نیست.
	بی‌توجهی به ایمنی و امنیت (سیستم هشداردهنده حریق، دوربین مدار بسته و ...)	برای زمان‌هایی که آتش‌سوزی و... رخ دهد در برخی اقامتگاه‌ها تدابیر ایمنی اندیشیده نشده است. عدم توجه به امکانات ایمنی و حفاظتی. برقراری امنیت مسافر امر مهمی است که موجب آسودگی خاطر او می‌شود. کمبود امکاناتی مانند مسایل مربوط به حریق و یا دوربین مدار بسته از چالش‌هایی است که در برخی از اقامتگاه‌ها است.
	بی‌توجهی به مهیا کردن امکانات برای معلولان، افراد ناتوان و کم‌توان	دوستداری معلولان و سالمندان موضوع مهمی است که در نظر گرفته نشده‌اند. در طراحی اقامتگاه‌ها به افراد ناتوان توجه نشده است.
	نبود زیرساخت‌های مناسب چون پارکینگ و سیستم گرمايشی و سرمايشی	ضعف امکانات مهمی چون گرمایشی و... که موجب بی‌رغبتی مسافر می‌شود. کمبودهایی چون پارکینگ و... ممکن است باعث شود که گردشگر مجدد نخواهد به آنجا بازگشت داشته باشد.
	بی‌توجهی به شناسایی و ارزیابی خطرات سوانح طبیعی احتمالی	یکی از مواردی که به شدت به آن بی‌اهمیت‌اند بحث مخاطرات طبیعی است. مشکلات و مخاطرات طبیعی اجتناب‌ناپذیر است، بنابراین باید امنیت مسافر تضمین باشد و تدابیری برای این اتفاق‌ها در نظر گرفته شود که بی‌توجه هستند.
دانشی	نبود توجه به آموزش تخصصی نیروی انسانی	استخدام کارکنانی که در حوزه گردشگری و... مهارت و تخصص دارند بسیار مهم است، ولی به این قضیه توجه نشده است. افرادی که در حوزه بوم‌گردی تخصص داشته باشند خیلی کم هستند و بیشترشان تخصص دیگری دارند.
	بی‌توجهی به گردشگری تجربه‌محور و خلاق	از روش‌های خلاقانه که توجه گردشگر را جلب کند، خیلی کم بهره برده شده است. به گردشگری تجربه‌محور و ایجاد خلاقیت برای گردشگر توجه نشده است.
	سهل‌انگاری اغلب اقامتگاه‌ها در گرفتن کارت سلامت برای کارکنان	مسأله کارت بهداشت در اکثر اقامتگاه‌ها امری بی‌اهمیت است. برای همین اکثر کارکنان کارت سلامت ندارند. اطمینان از بهداشت کارکنان یکی از مواردی است که اقامتگاه‌ها باید به آن توجه کنند.
	تخصص پایین برخی مدیران روستایی در زمینه بوم‌گردی	بسیاری از مدیران به‌درستی با مفهوم بوم‌گردی آشنا نیستند. بسیاری از مدیران اقامتگاه‌ها تخصص خارج از گردشگری و بوم‌گردی دارند.
	ضعف در تبلیغات، بازاریابی و اطلاع‌رسانی‌ها (سایت اینترنتی، بروشور و...)	عدم توجه به فضای مجازی و تبلیغات. بعضی از این اقامتگاه‌ها برای مردم و گردشگران ناشناخته است؛ زیرا درست معرفی نشده‌اند و بازاریابی هم انجام نداده‌اند. بسیاری از اقامتگاه‌ها مشتری‌های کمی دارند؛ زیرا مدیران آن‌ها با بازاریابی و ابزارهای اطلاع‌رسانی آشنا نیستند و اهمیت نمی‌دهند.

مدیریتی	سلیقه‌ای عمل کردن برخی مدیران روستایی در مواجهه با پدیده بوم گردی	مدیران بیشتر بر حسب ذهنیت و خواسته و علاقه خود با بوم گردی برخورد می‌کنند. مدیران اقامتگاه‌ها به جای اینکه بر حسب ضوابط پیش بروند، سلیقه شخصی را در پیش می‌گیرند که این ضعف است.
	عدم ارائه برنامه‌ای برای معرفی فرهنگ منطقه و حفاظت از محیط‌های فرهنگی	برگزاری و ارائه برنامه‌هایی که منجر به معرفی سنت‌ها و آداب و رسوم منطقه شود که در این اقامتگاه‌ها دیده نمی‌شود. بی‌توجهی به معرفی فرهنگ و آداب و رسوم در برخی اقامتگاه‌ها باعث شده که خروجی فرهنگی زیادی نداشته باشند.
پایداری	بی‌توجهی مدیران اقامتگاه‌های بوم گردی به انرژی‌های نوین	در بسیاری از اقامتگاه‌ها امکان استفاده از انرژی‌های نو وجود دارد که مدیران گردشگری نسبت به آن بی‌توجه‌اند، استفاده از انرژی‌هایی مثل انرژی خورشیدی و... یک امتیاز مثبت برای اقامتگاه‌ها است؛ ولی در کشور ما به‌خصوص این محیط‌ها دغدغه این کار را ندارند.
	عدم توجه به محیط زیست پایدار	ابعاد توسعه پایدار مورد توجه قرار نگرفته است. در اصول و قواعد بوم گردی حفاظت از محیط زیست و فرهنگ روستا در اولویت اول قرار دارد که از ابعاد توسعه پایدار هستند ولی در نظر گرفته نشده‌اند. هنوز هم بسیاری از افراد با مفهوم توسعه پایدار آشنا نیستند که بخواهند در نظر بگیرند و به آن توجه کنند. یکی از مسایل روز دنیا توسعه پایدار است که باید اتفاق بیفتد ولی به ابعاد آن توجه نشده است. متأسفانه مدیران و مردم مناطق هنوز با مفهومی به اسم توسعه پایدار آشنا نیستند.

جدول ۶. عوامل مؤثر بر توسعه و ارتقاء اقامتگاه‌های بوم گردی شهرستان شیراز

کدها	زیرمقولات	مقوله
اصالت و هویت فرهنگی	وجود فرهنگ، ارزش‌ها و آداب و رسوم سنتی	تجربه بوم گردی فراتر از یک سفر گردشگری، به افراد امکان می‌دهد که ارتباطی عمیق‌تر با ریشه‌ها و هویت فرهنگی خود برقرار کنند و از ارزش‌ها و آداب و رسوم محلی آگاه شوند. اقامتگاه بوم گردی فرصتی برای احیای فرهنگ و سنت است. این اقامتگاه‌ها، به واسطه فعالیت‌های فرهنگی، هنری و آموزشی، به حفظ و احیای فرهنگ و سنت‌های محلی کمک می‌کنند که پتانسیل مهمی برای جذب گردشگر است. در اقامتگاه‌های بوم گردی به فعالیت‌هایی مانند پخت نان‌ها و غذاهای محلی، استفاده از لباس‌های محلی همان ناحیه، اجرای موسیقی و نمایش‌های محلی نیز می‌پردازند.
	استفاده از المان‌های سنتی برای معرفی فرهنگ بومی	نمادهای سنتی به عنوان یک محرک برای رونق اقامتگاه‌هاست که باعث جذب گردشگر می‌شوند. محیط و معماری این اقامتگاه‌ها، طوری طراحی شده که جلوه‌ای از فرهنگ محیط را به مسافران نشان دهد. استفاده از المان‌ها و فاکتورهای قدیمی باشکوه همراه با تزئینات زیاد درواقع به نوعی معرف فرهنگ آن منطقه است که موجب وفاداری آن‌ها به مقصد می‌شود.
	وجود تاریخ غنی و اصالت جوامع محلی	سابقه تاریخی این منطقه افراد بسیاری را به آنجا می‌کشاند تا آثار تاریخی را ببینند و برای اقامت هم به بوم گردی‌ها مراجعه می‌کنند. بوم گردی نوع خاصی از سفرهای تفریحی و گردشگری

		است و اصالت و تاریخ آن منطقه گردشگران را مشتاق از آن منطقه و استفاده از اقامتگاه‌های بومی می‌کند. مسافران با انتخاب اقامتگاه بوم‌گردی، نه تنها شاهد زندگی روزمره و تاریخ غنی جوامع محلی هستند؛ بلکه در حفظ و ارتقاء آن‌ها نیز نقشی مستقیم ایفا می‌کنند.
	رونق صنایع دستی و بومی ساکنین روستاها	بسیاری از گردشگران علاقمند به صنایع دستی‌اند بنابراین با رفتن به این مکان‌ها در پی خرید این صنایع هستند. این اقامتگاه‌ها، با ارائه فرصت‌هایی برای آموزش و تجربه فعالیت‌های محلی مانند بافتنی‌ها، ساخت ابزارهای سنتی و غیره، موجب رونق صنایع دستی و بومی ساکنین روستاها می‌شود.
	کسب تجربه‌های نو و هیجان‌انگیز	میزبانان در لباس‌های محلی، شما را با فرهنگ منطقه آشنا می‌کنند و سؤالاتتان را پاسخ می‌دهند. همچنین گردشگران می‌توانید مراسم بومی و محلی را مشاهده کنند و در آن‌ها شرکت کنند و تجربه‌ای هیجان‌انگیز را داشته باشند. در مکان‌های این اقامتگاه‌ها گردشگران تجربه‌های جدیدی کسب می‌کنند که تا به حال با آن شاید مواجه نبودند و خاطره‌سازی می‌کنند. این نوع از اقامتگاه‌های بوم‌گردی ایجاد حس شگفت‌انگیز اقامت در دل طبیعت است که در سفرهای دیگر گردشگری امکان تجربه مشابه آن وجود ندارد. اقامتگاه‌هایی که تجربیات فرهنگی عمیق و معناداری ارائه می‌دهند، می‌توانند سفر را به کاوشی فرهنگی تبدیل کنند. اقامتگاه‌های بوم‌گردی بیش از سقفی برای استراحت و گذراندن شب هستند؛ آن‌ها گردشگر را به سوی تجربیات منحصربه‌فردی هدایت می‌کنند و ارتباط عمیق با فرهنگ‌های محلی، آداب و رسوم و سنت‌های خاص و طبیعت ویژه آن منطقه ارائه می‌دهند.
مزیت‌های محیطی و جغرافیایی	استفاده از مصالح بومی و سازگار با اقلیم منطقه در طراحی و معماری ساختمان‌های بوم‌گردی	معماری بوم‌گردی‌ها مطابق با مصالح رایج در منطقه است که این بر زیبایی آن‌ها می‌افزاید و توجه علاقمندان به معماری‌های سنتی را برمی‌انگیزد. هر منطقه‌ای با توجه به هویت فرهنگی، اجتماعی، مذهبی و شرایط اقلیمی، دارای شیوه‌های خاص معماری بومی است که به عنوان معماری سنتی شناخته می‌شود توجه به معماری اصیل منطقه در بوم‌گردی‌ها می‌تواند توجه گردشگر را جلب کند و موجب ارتقاء اقامتگاه‌ها شود. در اقامتگاه‌های بوم‌گردی معمولاً تزئینات و معماری اصیل ایرانی به چشم می‌خورد و بخش‌های مختلف آن را با روش‌های سنتی طراحی کرده‌اند.
	وجود مناطق بکر و دست‌نخورده	وجود مناطق بکر و زیبا در اقامتگاه‌های بوم‌گردی موردی مهم است که موجب رونق این اقامتگاه‌ها به جهت جلب توجه گردشگران به آنجا می‌شود. اقامت در یک اقامتگاه بوم‌گردی اغلب به ارتباط بیشتر با محیط طبیعی کمک می‌کند. بسیاری از اقامتگاه‌های بوم‌گردی بر حفظ محیط اطراف خود، آگاهی بخشی

		به طبیعت و کمک به حفظ حیات وحش تمرکز می‌کنند؛ زیرا در محیط‌های بکر و گاهی دست‌نخورده هستند.
	مکان و موقعیت خاص اقامتگاه‌های بوم‌گردی	وجود ساختمان‌های بلند، آلودگی‌ها و تنش‌های موجود در شهرها موجب می‌شود مردم به دنبال مکان‌های آرام و بکر باشند - اکثر اقامتگاه‌های بوم‌گردی دور از شهرها قرار دارند و این امر باعث می‌شود طرفداران بسیاری داشته باشند که خواستار دوری از شهر هر چند برای مدتی کوتاه باشند- بسیاری از مردم به دنبال اقامتگاهی آرام و دنج و زیبایی و سرسبزی هستند تا به دور از شهرها از فضا لذت ببرند.
	دور از هیاهوی زندگی شهری و مدرن	این اقامتگاه‌ها معمولاً در روستاها و مناطق طبیعی شهرها ساخته می‌شوند. جایی که از هیاهوی مرکز شهر دور باشد؛ بنابراین کاملاً طبیعی است که هر اقامتگاهی حال و هوای موجود در همان منطقه را به خود می‌گیرد و به مسافران منتقل می‌کند- اکثر اقامتگاه‌های بوم‌گردی دور از شهرها قرار دارند و این امر باعث می‌شود طرفداران بسیاری داشته باشند که خواستار دوری از شهر هر چند برای مدتی کوتاه باشند- آلودگی‌ها و سرو صدای شهرها برخی از مردم را مجاب می‌کند که حتی برای چند روز به دنبال محیطی آرام و بدور از هیاهوی شهر باشند؛ بنابراین اقامتگاه‌های بوم‌گردی انتخاب مناسبی برای آن‌ها خواهد بود.
ویژگی‌ها و برتری‌های اقتصادی و معیشتی	تأکید بر اشتغال‌زایی، استفاده از نیروی کار محلی و جلوگیری از مهاجرت از روستاها	بوم‌گردی با ایجاد فرصت پیشرفت و توسعه اقتصادی می‌تواند به‌عنوان جایگزینی برای سایر منابع درآمدی ساکنان مناطق روستایی به‌شمار آید- توجه به توسعه اقامتگاه‌های بوم‌گردی سرآغازی برای رونق گردشگری روستایی و مهم‌تر از همه دریچه‌ای برای خلق فرصت‌های جدید شغلی برای افراد بومی است- توسعه بوم‌گردی با هدف اشتغال‌زایی به دلیل رکود موجود در تعدادی از روستاهایی که دارای قابلیت‌های بوم‌گردی هستند، بسیار ضروری به نظر می‌رسد - درواقع با کاهش رونق بخش کشاورزی در روستاها، در سال‌های اخیر منابع درآمدی دیگر مانند گردشگری مد نظر قرار گرفت و اقامتگاه‌های بوم‌گردی موجب اشتغال افرادی در روستاها می‌شود.
	مقرون‌به‌صرفه بودن اسکان در اقامتگاه‌های بوم‌گردی	یکی از نکات مثبتی که اقامتگاه‌های بوم‌گردی دارند و باعث می‌شود خواهان زیادی داشته باشند مقرون به‌صرفه بودن آن‌ها است که هزینه کمتری را برای گردشگر در برمی‌گیرد- گرانی هتل‌ها و سایر اقامتگاه‌ها گاهی موجب می‌شود افراد به دنبال اقامتگاه‌های ارزان‌تر مانند بوم‌گردی‌ها باشند - معمولاً مخاطب اصلی این اقامتگاه‌ها گردشگران خارجی هستند و با در نظر گرفتن صرفه اقتصادی و هزینه مناسب آن‌ها، این اقدام برای مالکان اقامتگاه‌های بوم‌گردی رونق مطلوبی را ایجاد کرده است.
	تجربه استفاده از غذاهای محلی با قیمت‌های مناسب	افراد زیادی به گردشگری غذا و چشیدن غذاهای محلی علاقه- منداند. بنابراین اقامتگاه‌های بوم‌گردی به جهت اینکه معمولاً

	غذاهای بومی را ارائه می‌دهند گزینه‌ای خوبی برای این افراد است. یکی از بهترین بخش‌های سفر، چشیدن غذاهای محلی و جدید است. مخصوصاً در بوم‌گردی‌ها که غذاهای محلی با قیمت مناسب سرو می‌شود و گردشگران خاص خود را به آنجا می‌کشاند. خوشبختانه غذاهای محلی در اقامتگاه‌های سنتی قیمت مناسبی دارند و می‌توان از آن‌ها استفاده کرد. بسیاری از افراد علاقمند به گردشگری غذا هستند و چشیدن طعم جدید غذاهای محلی یکی از دلایل مهم هر سفرشان است که عطر و مزه خاص و متفاوتی به سفرشان می‌بخشد.
استفاده از محصولات ارگانیک	این اقامتگاه‌ها، به دلیل اینکه در محیط‌های طبیعی‌اند از محصولات طبیعی و سنتی که خود مردم بومی تهیه می‌کنند، استفاده می‌کنند. اقامتگاه‌های بوم‌گردی اغلب محصولات ارگانیک، تولید محلی و سنتی تهیه می‌کنند که مردم شهرها بیشتر به دنبال این محصولات هستند.
افزایش درآمد و بهبود کیفیت زندگی ساکنین محلی	رونق گردشگری و بوم‌گردی در روستاها باعث افزایش درآمد ساکنان و بهبود کیفیت زندگی آن‌ها می‌شود. این اقامتگاه‌ها به واسطه فعالیت‌هایشان در حوزه‌های مختلفی همچون فروش محصولات محلی، به توسعه اقتصاد محلی و کیفیت زندگی کمک زیادی می‌کنند. درآمدزایی حاصل از بوم‌گردی‌ها می‌تواند جایگزین سایر منابع درآمدی ساکنان مناطق روستایی باشد و از روش‌های کسب درآمد نامناسب مانند فروش زمین‌های کشاورزی، تغییر کاربری اراضی کشاورزی و بهره‌برداری بی‌رویه از منابع طبیعی، جلوگیری کند. بوم‌گردی نه تنها برای گردشگران داخلی جذاب است و علاقمندان بسیاری دارد، بلکه برای گردشگران خارجی و توریست‌ها در سراسر دنیا جذابیت ویژه‌ای داشته و همین امر سبب شده است تا اقامتگاه‌های بوم‌گردی به منبع درآمد خوبی در صنعت گردشگری تبدیل شوند و افراد بومی بتوانند درآمد خوبی کسب کنند و سطح زندگی بهتری داشته باشند.

جدول ۷. راهکارها برای توسعه و ارتقاء اقامتگاه‌های بوم‌گردی شهرستان شیراز

مقوله	زیرمقولات	کدها
اصلاح کالبدی و تهیمیدات امنیتی اقامتگاه‌ها از اهمیت فراوانی برخوردار است.	اصلاح کالبدی - امنیتی اقامتگاه‌ها	اصلاح کالبدی - امنیتی اقامتگاه‌ها
از آنجاکه احداث اقامتگاه‌های بوم‌گردی بیشتر در مناطق روستایی و تاریخی صورت می‌گیرد و به دلیل اینکه زندگی در این مناطق بیشتر به صورت سنتی است، نیاز است سرمایه‌گذاران در این مناطق در رابطه با این مسائل آموزش ببینند و با مسائل اجتماعی-فرهنگی و زیست‌محیطی منطقه آشنایی کامل داشته باشند _ خوشبختانه این روزها به خوبی بر اهمیت آموزش سرمایه‌گذاران و افراد محلی پی برده‌اند. بنابراین برای حرکت در مسیری مطمئن و آینده روشن را از آن خود کردن، نیاز گردشگری به آموزش نیروی کار و سرمایه‌گذاران موجب شده است تا آموزشگاه‌های گردشگری زیادی به منظور پاسخ‌گویی به این نیاز تأسیس شود _ اگر مردم محلی بدون آموزش وارد حوزه گردشگری شوند مسلماً خدمات‌رسانی خوبی نخواهند داشت و با کمبودهای زیادی مواجه خواهند بود.	ایجاد واحدهای آموزشی به منظور توانمندسازی مدیران و سرمایه‌گذاران و مردم محلی	
اگر مدیران بوم‌گردی و افراد از مفهوم بوم‌گردی درک درستی داشته باشند، مسلماً در پیشبرد اقامتگاه‌ها و موفقیت آن و همچنین جذب گردشگر اثرگذار است _ انتخاب بدون شناخت اقامتگاه‌های بوم‌گردی گاهی باعث می‌شود گردشگر از سفر خود سرخورده باشد و احساس نارضایتی داشته باشد؛ زیرا تصور دیگری از این مکان‌ها داشته بنابراین شناخت و درک این مکان‌ها و محیط‌ها و خدمات - دهی آن‌ها بسیار مهم است _ بوم‌گردی به معنای اقامت در محیط‌های محلی و بومی است که افراد به جای اقامت در هتل‌ها و مکان‌های تجاری، در آن‌ها اقامت می‌کنند. این اقامتگاه‌ها معمولاً با محیط طبیعی و فرهنگ محلی تطبیق داده شده‌اند و اگر مسئولان به درستی این مفهوم را درک نکنند، نمی‌توانند موفق باشند _ آشنایی با مفهوم بوم‌گردی یکی از راهکارهای مدیریت صحیح این مکان‌هاست که متأسفانه بسیاری از مدیران به علت داشتن تخصصی خارج از حوزه گردشگری درک درستی از بوم‌گردی ندارند _ این اقامتگاه‌ها با دکوراسیون سنتی و طعم‌های غذایی محلی خودشان را از سایر اقامتگاه‌ها متمایز کرده‌اند و درک درستی از این محیط‌ها داشته باشند و برای سفر انتخاب کنند.	تعریف درست و درک مفهوم اقامتگاه‌های بوم‌گردی	ترویج و آموزش اصول و مبانی بوم‌گردی
تعریف استانداردهای مشخص برای نظارت بر بوم‌گردی‌ها که هدف از تهیه این ضوابط، سازمان‌دهی اقامتگاه‌های بوم‌گردی، حفظ و نگهداری فرهنگ سنتی و بومی، افزایش تنوع محصولات گردشگری و ایجاد نوعی جدید از مقاصد و جاذبه‌های گردشگری است _ دارا بودن سطحی از خدمات و تسهیلات و استانداردها برای همه اقامتگاه‌ها که باید با معماری بومی سازگار باشند و اصول زیست-محیطی فراهم نمایند، ضروری است _ اقامتگاه‌های بوم‌گردی برای	تعریف استانداردهای مشخص به منظور نظارت اصولی بر فعالیت واحدها	

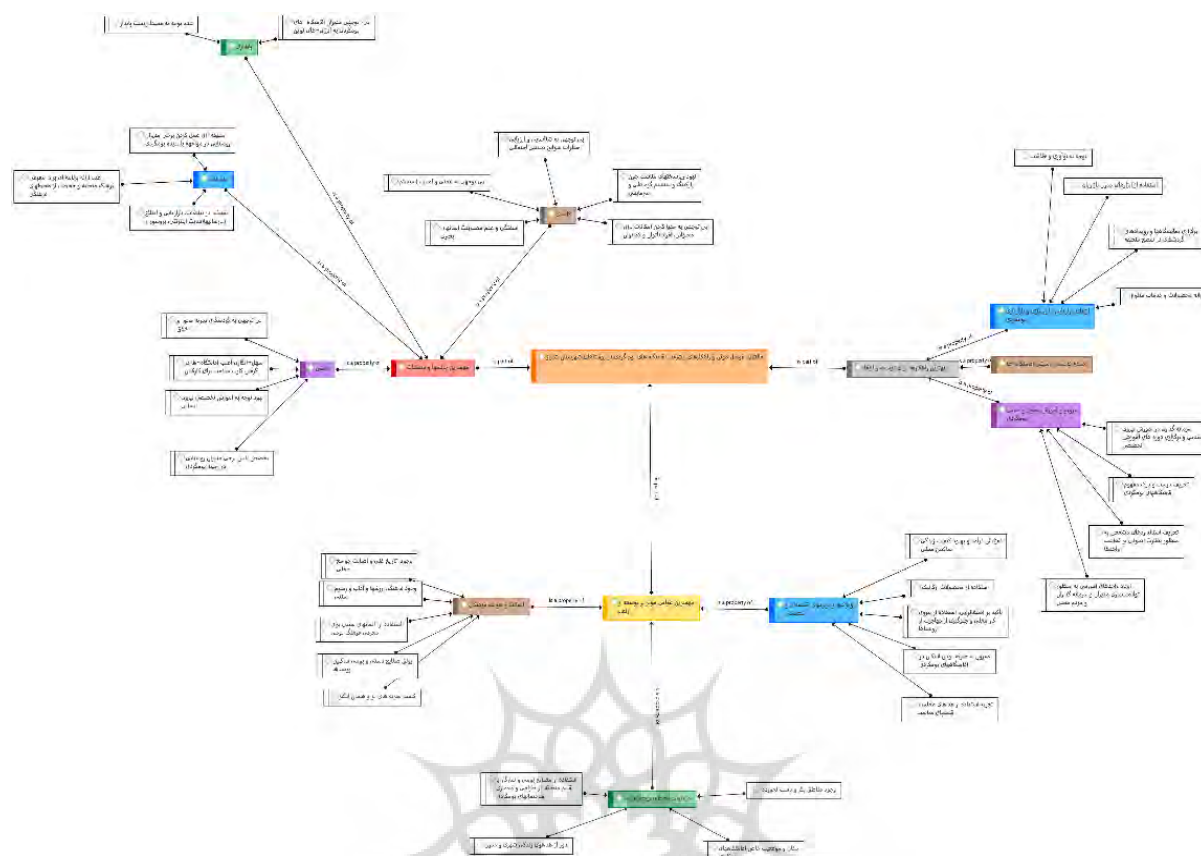
		شروع و ادامه فعالیت‌های خود لازم است که اصولی را رعایت کنند که بتوانند به بقای خود کمک کنند.
	سرمایه‌گذاری در آموزش نیروی انسانی و برگزاری دوره‌های آموزشی تخصصی	یکی از مواردی که در ارتقاء اقامتگاه‌های بوگردی مؤثر است، آموزش نیروی انسانی و سرمایه‌گذاری روی نیروی انسانی است؛ زیرا برقراری ارتباط با گردشگران، به‌خصوص گردشگران خارجی بسیار مهم است. نیروهای انسانی مهم‌ترین و اصلی‌ترین ثروت برای گردشگری و بوم‌گردی هستند که می‌بایست اطلاعات و توانایی‌های لازم را در حد یک فرد حرفه‌ای و ماهر داشته باشند. گردشگران خارجی و داخلی احتیاج مبرم به افراد راهنما و متخصص دارند که به آن‌ها در خصوص نحوه انجام هماهنگی‌ها و همچنین دریافت اطلاعاتی کامل و دقیق از رزرو اتاق، انتخاب اقامتگاه مناسب و با کیفیت راهنمایی دهند. نبود نیروی انسانی آموزش‌دیده و آموزش‌دهنده و عدم آموزش جامعه محلی پیش روی اقامتگاه‌های بوم‌گردی، محدود بودن تعداد افراد متخصص و خبره در این زمینه لزوم توجه به آموزش نیروی انسانی و برگزاری دوره‌های آموزشی را فراهم می‌کند.
ارتقاء بازاریابی، بازاریابی و بازاریابی بوم‌گردی	برگزاری نمایشگاه‌ها و رویدادهای گردشگری در سطح منطقه	رویدادهای گردشگری و جشنواره‌ها در انتخاب مقصد گردشگران بسیار تأثیرگذار است و وقتی رویداد و جشنواره‌ای برگزار می‌شود؛ مردم بومی در این رویداد و جشنواره حضور پیدا می‌کنند و صنایع دستی، غذاهای محلی، آئین‌ها و مراسم و داشته‌هایشان را عرضه می‌کنند. برگزاری رویداد، عنصری کلیدی برای توسعه اقامتگاه‌های بوم‌گردی محسوب می‌شود و محرک‌هایی است که می‌تواند زمینه توزیع و باز توزیع گردشگران را به منطقه در فصل‌های مختلف فراهم کند تا در کنار میراث فرهنگی و تاریخی، در زمان یا مکانی خاص جاذبه‌ای ایجاد و تبدیل به محور گردشگری شود. استفاده از نمایشگاه‌ها و رویدادهای گردشگری بسیار هوشمندانه می‌باشد و روش بسیار خوبی برای بازاریابی و همچنین معرفی فرهنگ منطقه است - درست است که روش‌هایی چون تبلیغات در اینستاگرام و تلگرام هزینه‌های چندانی هم ندارد، اما برگزاری نمایشگاه‌ها و رویدادهای گردشگری اگر به‌طور خلاقانه‌ای به کار برده شود می‌تواند باعث تبلیغات و بازاریابی بهتری گردد.
	استفاده از ابزارهای مدرن بازاریابی	استفاده از ابزارهای جدید بازاریابی، می‌تواند از چند جهت برای اقامتگاه بوم‌گردی مفید باشد. بازاریابی و شناخته شدن برند و اقامتگاه، هم اعتبار موجب شهرت اقامتگاه، هم جذب گردشگر می‌شود. استفاده از ایده‌های جدید و راهکارهای خلاقانه‌ای برای حل مشکلات اقامتگاه‌های بوم‌گردی و ارائه خدمات به مشتریان و جذب گردشگر می‌تواند تأثیر مثبتی داشته باشد. از مهم‌ترین عواملی که می‌تواند صنعت گردشگری کشور به‌ویژه بوم‌گردی را توسعه و بهبود بخشد به کارگیری ابزارها و پارامترهای بازاریابی، به‌خصوص بازاریابی دیجیتال است؛ چراکه افزایش تعداد کاربران اینترنت به یکی از ابزارهای خلاق و نوآور در ارائه اطلاعات

		جهانگردی و مبادلات بین المللی تبدیل شده است. مشاغل فعال در این حوزه باید راههایی را برای متمایز شدن از رقبا بیابند، خود را به عنوان بهترین گزینه برای گردشگران معرفی کنند و برخی از مواردی که آن‌ها را متفاوت از رقبایشان می‌کند، برجسته کنند.
	توجه به نوآوری و خلاقیت	حرکت به سمت نوآوری در اقامتگاه‌های بوم‌گردی با توجه به غنی بودن فرهنگ، تمدن، ادبیات و ریشه‌های تاریخی منطقه موجب ارتقا این مکان‌ها می‌شود. در دنیای امروزی، توجه به خلاقیت و نوآوری در اقامتگاه‌های بوم‌گردی اهمیت ویژه‌ای پیدا کرده است و با فراهم آوردن محیط‌هایی مناسب برای حضور پررنگ‌تر گردشگر، به افزایش کیفیت و تنوع محصولات صنایع دستی و اشتغال بیشتر مردم محلی کمک می‌کنند. استفاده از ایده‌های جدید و راهکارهای خلاقانه‌ای برای حل مشکلات اقامتگاه‌های بوم‌گردی و ارائه خدمات به مشتریان و جذب گردشگر می‌تواند تأثیر مثبتی داشته باشد. توجه به صنایع خلاق و نوآوری نقش مهمی در زندگی افراد و جوامع محلی دارد و به عنوان عامل اساسی در موفقیت فردی و همچنین رشد کسب و کار محسوب می‌شود.
	ارائه محصولات و خدمات متنوع	توجه به نیاز مسافران و ارائه برنامه‌های متنوع در اقامتگاه‌ها و به نوعی سرگرم کردن گردشگر موجب رونق این مکان‌ها خواهد داشت و برای گردشگر خاطر خوبی باقی خواهد ماند. توجه و اهمیت به اقامتگاه‌های بوم‌گردی باعث رقابت‌پذیری در این حوزه شده و همچنین موجب شده است تا محصولات و خدمات جدید و ویژه‌ای ارائه شود. گردشگران امروزی درباره محصولات موجود در بازار آگاهی دارند و می‌خواهند در ازای مبالغی که در این راه خرج می‌کنند، به چیزهای ارزشمندتری دست یابند، بنابراین لازم است برای توسعه یک اقامتگاه مدیران به فکر ارائه محصولات متنوعی باشند. محصولات گردشگری که باعث رونق اقامتگاه‌ها می‌شود در حقیقت، دربرگیرنده تمامی عناصری است که با گردشگران در ارتباط هستند. بنابراین هرچقدر تنوع و کیفیت آن‌ها بیشتر باشد، موجب توسعه آن اقامتگاه می‌شود.

شبکه با استفاده از ابزارهای موجود در نرم-افزار Atlas.ti و پس از ورود و دسته‌بندی داده‌ها، طراحی و ترسیم شده است.

در انتها به اتکای کدها، زیرمقولات و مقولات استخراج شده از مصاحبه‌ها، شبکه مقولات ترسیم گردید تا به صورت یک‌جا و منسجم، امکان استنتاج بصری و تحلیل نهایی در پژوهش فراهم گردد. این

شکل ۲. شبکه مقولات مرتبط با اقامتگاه‌های بوم‌گردی در روستاهای شهرستان شیراز (ترسیم: نگارندگان)

۶ نتیجه‌گیری

توسعه اقامتگاه‌های بوم‌گردی در روستاهای شهرستان شیراز با چالش‌ها و موانع متعددی روبه‌رو است که ضرورت بررسی عمیق و ارائه راهکارهای مؤثر را آشکار می‌سازد. براساس تحلیل محتوای کیفی مصاحبه‌ها با ۳۵ نفر از ذی‌نفعان شامل مدیران اقامتگاه‌ها، مدیران روستایی و کارشناسان حوزه بوم‌گردی، مهم‌ترین چالش‌های این حوزه در پنج محور اصلی قابل طبقه‌بندی است که شامل مسائل قوانین و مقررات، عوامل اقتصادی، عوامل اجتماعی-فرهنگی، عوامل محیط بومی و نیروی انسانی است.

یافته‌های این پژوهش با نتایج مطالعات پیشین در حوزه اقامتگاه‌های بوم‌گردی همخوانی قابل توجهی نشان می‌دهد. همان‌گونه که حسینی (۱۳۹۶) در پژوهش خود به چالش‌ها و فرصت‌های اقامتگاه‌های بوم‌گردی اشاره کرده بود، نتایج پژوهش

حاضر نیز مؤید وجود تنگنای‌های عدیده‌ای در مسیر توسعه این اقامتگاه‌ها است. به‌ویژه در زمینه عوامل اقتصادی، چالش‌هایی مانند تورم، کاهش توان اقتصادی مردم، فقدان نظام حمایتی منسجم از سوی دولت و رقابت نابرابر با اقامتگاه‌های غیرمجاز که در پژوهش‌های اخیر نیز مطرح شده است، در یافته‌های این تحقیق نیز بازتاب یافته است. مطالعه حاضر با یافته‌های شجاعی‌فرد و شکور (۱۳۹۹) که به تحلیل تأثیر ایجاد اقامتگاه‌های بوم‌گردی در توسعه نواحی روستایی پرداخته‌اند، هم‌سو است و نشان می‌دهد که علی‌رغم پتانسیل‌های بالای این اقامتگاه‌ها برای توسعه پایدار روستایی، موانع ساختاری و عملیاتی مانع از تحقق کامل این اهداف می‌شود. همچنین، یافته‌های مربوط به اهمیت عوامل محسوس، اعتبار، اطمینان، پاسخ‌گویی و همدلی در جذب و حفظ وفاداری گردشگران، با نتایج پژوهش انجام‌شده در شهرستان‌های بیرجند،

براساس یافته‌های پژوهش، ضروری است که سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیرندگان حوزه گردشگری بازننگری جدی در رویکردهای موجود داشته باشند. ایجاد سازوکارهای تشویقی، سامان‌دهی اقامتگاه‌های غیرمجاز، سرمایه‌گذاری در آموزش جوامع محلی و تدوین استانداردهای مشخص برای درجه‌بندی کیفی این اقامتگاه‌ها ازجمله اولویتهای اساسی محسوب می‌شود. همچنین، توجه به معماری بومی، استفاده از مصالح محلی، حفظ محیط زیست، ارائه غذاهای سنتی و برگزاری فعالیت‌های فرهنگی می‌تواند به تقویت هویت منحصربه‌فرد این اقامتگاه‌ها و افزایش جذابیت آن‌ها برای گردشگران کمک کند. درنهایت، موفقیت در توسعه پایدار اقامتگاه‌های بوم‌گردی به ترکیب درستی از برنامه‌ریزی دقیق، خلاقیت، تعامل سازنده با جامعه محلی و رعایت اصول پایداری زیست‌محیطی بستگی دارد که می‌تواند این صنعت را به یکی از ارکان اصلی اقتصاد گردشگری کشور تبدیل کند.

یافته‌های این پژوهش با پژوهش‌های داخلی و خارجی مرور شده در جداول پیشینه تفاوت‌های معناداری دارد. درحالی‌که اغلب مطالعات پیشین بر سنجش آثار مثبت همچون رضایت گردشگران، توسعه محلی، کیفیت خدمات و معماری بومی تمرکز داشته‌اند، پژوهش حاضر با رویکردی اکتشافی و کیفی، به طور خاص به شناسایی و تحلیل تنگناها و مشکلات توسعه اقامتگاه‌های بوم‌گردی در شهرستان شیراز پرداخته است؛ موضوعی که در پژوهش‌های پیشین کمتر مورد توجه قرار گرفته بود. درحالی‌که پژوهش‌های پیشین بیشتر به ارائه راهکارهایی برای ارتقاء کیفیت خدمات و مشارکت محلی پرداخته‌اند، نتایج پژوهش حاضر بر لزوم بازننگری سیاست‌های حمایتی، سامان‌دهی اقامتگاه‌های غیرمجاز، آموزش نیروی انسانی بومی و تدوین استانداردهای کیفی تأکید دارد؛ بنابراین، این پژوهش ضمن بهره‌گیری از مبانی نظری پیشین، با تمرکز بر مشکلات واقعی و منطقه‌محور، افق

سربیشه و خوسف مطابقت دارد که بر نقش کلیدی کیفیت خدمات در موفقیت این اقامتگاه‌ها تأکید می‌کند. همچنین با مطالعه Yee, A. M (۲۰۱۸) و Dragan Bulatovic (۲۰۱۷) نیز که به امر مشارکت در بوم‌گردی و اکوتوریسم و ضرورت طراحی اقامتگاه‌های بوم‌گردی مبتنی بر فرهنگ سنتی به- عنوان موارد اساسی هر اقامتگاه بوم‌گردی پرداخته‌اند، نیز هم‌سو است.

همچنین در حوزه قوانین و مقررات، عدم درک صحیح از مفهوم و هدف اقامتگاه‌های بوم‌گردی، توجه بیش‌ازحد به توسعه کمی بدون توجه به توسعه کیفی، نبود آموزش تخصصی و نظارت اصولی ازجمله مهم‌ترین موانع محسوب می‌شوند. این یافته‌ها با تحلیل‌های کارشناسان کمیسیون گردشگری اتاق بازرگانی ایران که ۵ محور چالشی را شناسایی کرده‌اند، مطابقت کامل دارد.

در بُعد اقتصادی، مسائلی چون نبود تسهیلات مالی مناسب، مشوق‌های بیمه‌ای ناکافی، کمبود زیرساخت‌های حمل‌ونقل و رقابت ناعادلانه با اقامتگاه‌های غیرمجاز که ملزم به پرداخت مالیات، عوارض و رعایت الزامات بهداشتی نیستند، ازجمله اصلی‌ترین تنگناهای شناسایی‌شده است. این موضوع با چالش‌هایی که در سایر مطالعات نیز مطرح شده، همخوانی دارد و نشان‌دهنده ماهیت عمومی این مشکلات در سطح ملی است.

این پژوهش از سه جهت نوآوری قابل‌توجهی نسبت به مطالعات پیشین ارائه می‌دهد: نخست، رویکرد اکتشافی آن که اقامتگاه‌های بوم‌گردی را نه به‌عنوان متغیر مستقل یا وابسته، بلکه به‌عنوان پدیده‌ای پیچیده مورد بررسی قرار می‌دهد. دوم، تمرکز بر شناسایی تنگناها و مشکلات که تاکنون کمتر مورد توجه قرار گرفته است. سوم، انتخاب شهرستان شیراز که با وجود داشتن ۳۳ اقامتگاه بوم‌گردی و وزن قابل توجه در نقشه گردشگری کشور، تاکنون به‌طور مستقل مورد مطالعه قرار نگرفته بود.

جدیدی برای سیاست‌گذاری و پژوهش‌های آینده در حوزه بوم‌گردی فراهم می‌کند.

حامی مالی

بنا به اظهار نویسنده مسؤول، این مقاله حامی مالی نداشته است.

سهم نویسندگان در پژوهش

سهم همه نویسندگان در همه مراحل تدوین مقاله، یکسان بوده است.

تضاد منافع

نویسندگان اعلام می‌دارند که هیچ تضاد منافی در رابطه با نویسندگی و یا انتشار این مقاله ندارند.

تقدیر و تشکر

نویسندگان، از همه افراد، به دلیل مشاوره و راهنمایی علمی و مشارکتشان در این مقاله تشکر و قدردانی می‌کنند.

منابع

- Anabestani, A. Giahi, H. & Jvanshiri, M. (2018). Brrsi V Thlil Asar Aijad Aghamtgahhai Bvmgrdi Brtosat Skvntgahhai Roostaii(Nmvrnh: Roostai Radkan Shahrstan Chnaran), Fslnamh Almi- Pzhvhshi Brnamh Rizi Fzaii (Jghrafia), 8(2), 24-1. (In Persian)
<https://doi.org/10.22108/Sppl.2018.108017.1132>
- ALBaz, H. M. (2025). Sustainable urban development in the context of ecotourism (Case study: an eco-lodge near the lakes of Wadi El-Rayan in Fayoum, Egypt). JES. Journal of Engineering Sciences, 53(3), 0-0.
<https://doi.org/10.21608/JESAU.N.2025.356079.1430>
- Azizi, S. Rkn Aldin Aftkhari, A. Pvrtaehri, M. & Sadghi Sghdl, H. (2023). Arayh Alvgi Mtlvb Brnamhrizi Fzaii Aghamtgahhai Bvmgrdi (Myrd Mta-lah: Mantghh 9 Amaish Srzmin). Nshrye Jghrafia V Tosah, 21(72), 26-62. (In Persian)
<https://doi.org/10.22111/Gdij.2023.43760.3451>
- Baloch, Q. B., Shah, S. N., Iqbal, N., Sheeraz, M., Asadullah, M., Mahar, S., & Khan, A. U. (2023). Impact Of Tourism Development Upon Environmental Sustainability: A Suggested Framework For Sustainable Ecotourism. Environmental Science And Pollution Research, 30(3), 5917-5930.
<http://dx.doi.org/10.1007/S11356-022-22496-W>
- Baird, B. J. (2016). Responsible Tourism For The New Museum: An Evaluation Of Offsite Museum Travel Programs (Doctoral Dissertation).
- Bayrak, M.M (2022), Does Indigenous Tourism Contribute To Indigenous Resilience To Disasters? A Case Study On Taiwan's Highlands, Progress In Disaster Science 14, 100220,
<http://dx.doi.org/10.1016/J.Pdisas.2022.100220>
- Bulatovic, D. (2017). Ecotourism And Eco-Lodge Accommodation. ILIRIA International Review, 7(2), 247-260.
<https://www.doi.org/10.21113/II.R.V7I2.331>
- Cao, Y., & Liu, J. (2022). The Spatial Spillover Effect And Its Impact On Tourism Development In A Megacity In China. Sustainability, 14(15), 9188.
<https://doi.org/10.3390/Su14159188>
- Dzhandzhugazova, E. A., Maksanova, L. B., Bardakhanova, T. B., Ponomareva, I. Y., & Blinova, E. A. (2019). Ecotourism Development In Russia: Analysis Of Best Regional Practices. Ekoloji, 28(107), 411-415.
- Deh Cheshmeh, M. & Zngi Abadi, A. (2008). Amkan Snji Toan Akvtorism Astan Chhar Mhal Bkhtiari Be Roosh

- SWOT. Mhit Shnasi, 47. 114-93. (In Persian)
<https://Dor.Isc.Ac/Dor/20.1001.1.10258620.1387.34.47.1.8>
- Dang, P.; Ren, L And Li, J. (2022), Livelihood Resilience Or Policy Attraction? Factors Determining Households'Willingness To Participate In Rural Tourism In Western China. Int. J. Environ. Res. Public Health, 19, 7224,
<https://doi.org/10.3390/ijerph19127224>.
- De Grosbois, D., & Fennell, D. A. (2023). Sustainability And Ecotourism Principles Adoption By Leading Ecolodges: Learning From Best Practices. Tourism Recreation Research, 47(5 -6), 483 -498.
<https://doi.org/10.1080/02508281.2021.1875170>
- Esubalew, B., Solomon, N., & Akele, B. (2020). Religious Tourism Practices, Potentials, And Challenges: The Case Of Dire Sheikh Hussein Area, South East Ethiopia. Journal Of The Social Sciences, 48(3): 3919-3938.
- Gavilanes-Montoya, A., Castillo-Vizueté, D., Hollas, C. R., Woosnam, K. M., Ribeiro, M. A., Chávez-Velásquez, C., & Sarmiento, F. O. (2025). Socio-demographic And Socioeconomic Heterogeneity In Considering Residents' Empowerment From Ecotourism. Journal Of Ecotourism, 1-17.
<https://doi.org/10.1080/14724049.2025.2449963>
- Ghasemi, J. Ghlami, H. Afzli Grooh, A. & Alm Bigi, Ar . (2022). Thlil Asrat Akvtorism Dr Toanmandsazi Ivama Mhli (Mtalah Mvrđi: Shahrstan Svadkvh). Fslnamh Almi Amozsh Mhit Zist V Tosah Paidar, 11(2), 87-106. (In Persian)
<https://doi.org/10.30473/Ee.2023.58331.2344>
- Haile, A. (2017). Sustainable Tourism Development In Eritrea: Assessing The Potential Of The Tourism Industry As An Asset To Economic Development And Poverty Alleviation In Massawa And The Dahlak Archipelago (Master's Thesis, Royal Roads University (Canada)).
- Haji Gholam Sarizadi, E. (2013). Olvit Bndi Avaml Mvsr Br Msharkt Jamah Mhli Dr Srmaye Gzari Dr Trh Hai Tosah Grdshgri Roostaii, Be Rahnmaii Dktr Mhmvd Ziayi, Antshar Iafth, Paian Namh Karshnasi Arshd. Danshgah Alamh Tbatbaili, Danshkdh Mdirit V Hsabdar. (In Persian)
- Hosseini, F. (2017). Chalshha V Frsthai Aghamtgahhai Bvmgrdi Kshvr, Maont Siasi, Mdirit Pzhvhshhai Khabari. (In Persian)
- Hasana, U., Swain, S. K., & George, B. (2022). A Bibliometric Analysis Of Ecotourism: A Safeguard Strategy

- In Protected Areas. Regional Sustainability, 3(1), 27-40. (In Persian)
<https://doi.org/10.1016/J.Reg-sus.2022.03.001>
- Hossain, M. S., Islam, M. S., Hussain, M. N., & Islam, P. (2025). Sustainable Ecotourism in Bangladesh: A SWOT Analysis of Ecotourism Destinations. *International Journal of Multidisciplinary Research and Growth Evaluation*, 6(2), 1146-1163.
<https://doi.org/10.54660/IJMRGE.2025.6.2.1146-1163>
- Hashemi, H. (2020). Vakoi Nghsh Aghamtgahhai Bvmgrdi Dr Hvzy Frhng. Grdshgri Frhng, 1(3). (In Persian)
<https://doi.org/10.22034/Toc.2020.254949.1027>
- Imoagene, G., & Ayo-Odifiri, S. O. (2024). Drivers Influencing Customers' Visitation Patterns To Ecolodges: A Case Study Of Cross River State, Nigeria. *Journal Of Basics And Applied Sciences Research*, 2(1), 77-89.
<http://dx.doi.org/10.33003/Jobasr-2024-V2i1-30>
- Khanra, S., Dhir, A., Kaur, P., & Mäntymäki, M. (2021). Bibliometric Analysis And Literature Review Of Ecotourism: Toward Sustainable Development. *Tourism Management Perspectives*, 37, 100777.
<https://doi.org/10.1016/J.Tmp.2020.100777>
- Kazemi & Nik Ravesh. (2024). Pzhvhsh Dr Aghamtgahhai Bvmgrdi Airan: Thlili Mbtnei Br Ghif Paradaim V Mroor Sistmatik. Mskn V Mhit Roosta, 43(187), 71-82. (In Persian)
<https://civil-ica.com/doc/2145886>
- Lahonian, V., Salem, M. D. and Manoochehri, S. (2023). An Analysis of the Development Conditions and Effective Performance of Ecotourism Residences in the Rural Areas around the Zarivar Wetland in Marivan City. *Geography and Environmental Planning*, 34(4), 43-68. doi: 10.22108/gep.2023.134860.1539
- Lai, P., & Shafer, S. (2005). Marketing Ecotourism Through The Internet: An Evaluation Of Selected Ecolodges In Latin America And The Caribbean. *Journal Of Ecotourism*, 4, 143 - 160.
<https://doi.org/10.1080/JET.V4.I3.Pg143>
- Montazeri Shahtouri M, Estelagi A, Vali Shariatpanahi M. An Analyses of Tourism Development in Iran Emphasizing Eco-Tourism Resorts. *GeoRes* 2022; 37 (3):459-466
- Movaghar Pak, A. & Ghrbani, F. (2018). Jaigah Grdshgri Dr Amanit Mli V Roond Tosah Kshvrha (Mtalh Mvrdei: Kshvr Airan). *Jghrafiiai Fzai GrdshgriV*, (26)1-25. (In Persian)
<https://sid.ir/paper/214347/Fa>
- Mudoodi Arkhvdi, M. & Ferdowsi, S. (2021). Tbiin Nghsh Bvmgrdi Dr Tosah Jvama Roostaii (Mvrd Mtalh: Roostai Afin). *Koshhai Jghrafiiai*

- Manatgh Biabani, 9(1), 241-257. (In Persian)
<https://Dor.Isc.Ac/Dor/20.1001.1.2345332.1400.9.1.12.4>
- Oliai, F. (2018). Nghsh Mdirit Shahri Dr Dstiabi Be Grdshgri Shahri (Mtalah Mvrđi: Shahr Shiraz) , Be Rahnmaii Dktr Ali Shkvr, Mantshrshdh, Paian Namh Karshnasi Arshd, Danshgah Azad Asalami Vahd Sfashahr. (In Persian)
- Rezvani, M. & Azizi, S. (2018). Tasir Aghamtgahhai Bvmgrdi Br Tosah Roostaii, Mjmvah Mghalat Dvmin Hmaish Mli Chshm Andaz Tosah Paidar Roostaii Airan, Danshgah Khvarzmi, Thran. (In Persian)
<https://Civil-ica.Com/Doc/923193>
- Rezvani, A. (2013). Jghrafia V Snat Torism. Antsharat Danshgah Piam Noor, Chap Sizdhm. (In Persian)
- Rabbani, R.Shfi ai, Z. & Anabstani, A. (2019). Brrsi Avaml Mvsr Br Antkhab Grdshgran Dr Artbat Ba Aghamtgah Hai Bvmgrdi Be Anoan Mhsvl Grdshgri Km Shtab(Mvrđpzhvhi: Aghamtgah Hai Bvmgrdi Astan Asfhan) , Chharmin Knfrans Mli Mdirit, Hsabdari V Aghtsad Ba Takid Br Bazariabi Mantghh Ai V Jhani. (In Persian)
<https://Civil-ica.Com/Doc/915325>
- Rostam Pisheh, M. Nsirsalami, M. & Tizghlm Znozi, S. (2019). Arziabi V Thlil Ttbighi Sakhtar Kalbdi Aghamtgahhai Bvmgrdi (Mvrđ Mtalah: Aghamtgahhai Bvmgrdi Tlarkhanh Brđbar V Dilmai Gsht: Astan Gilan) , Nshrye Almi Pzhvhshi Brnamh Rizi Tosah Kalbdi, 4(2) , 132-111. (In Persian)
<https://Doi.Org/10.30473/Psp.2019.6071>
- Rahnamai, M. (2017). Oghat Fraght V Grdshgri, Antsharat Mhkamh, Chap Pnjm. (In Persian)
- Samal, R., & Dash, M. (2023). Ecotourism, Biodiversity Conservation And Livelihoods: Understanding The Convergence And Divergence. International Journal Of Geoheritage And Parks, 11(1), 1-20.
<https://Doi.Org/10.1016/J.Ijgeop.2022.11.001>
- Salama, A. M. (1998). Ecolodges: Meeting The Demand For Sustainable Tourism Development In Egypt. Traditional Dwellings And Settlements-Working Paper Series, 108, 45-69.
<http://Iaste.Berkeley.Edu/Workingpaper/>
- Shi, J. (2017). Atmospheric Rural Community And Tourists' Experience: China's Rural Tourism And Seniors' Quality Of Life. Published PHD Thesis), School Of Hospitality And Tourism Management, West Lafayette, Indiana.
- Shojaai Fard, A. & Shakour, A. (2019). Thlil V Brrsi Tasir Aijad Aghamtgahhai

- Bvmgrdi Airan Dr Tosah Noahi
Roostaii Dr Rastai Tosah Paidar
Mantghh Ai. Mhndsi Jghrafiiai
Srzman, 4(2), 460-479, JGET-2011-
1211(R1). (In Persian)
- Serra, G. (2007). Ecotourism In The Palmyra Desert, Syria: A Feasibility Study. Unpublished Report To Birdlife International.
- [Http://Www.Ecotourismsyria.Com/Pdf/Feasibility% 20ecotourism% 20palmyra% 20BLI](http://www.ecotourismsyria.com/pdf/Feasibility%20ecotourism%20palmyra%20BLI).
- Turobovich, J. A., Uktamovna, M. N., & Turobovna, J. Z. (2020). Marketing Aspects Of Ecotourism Development. Economics, (1 (44)), 25-27.
- Tabasi, Sh. & Timurtash, Sh. (2019). Brrsi Akvtorism V Ahdaf An Dr Tosah AghamtgahHai Bvmgrdi, Dvmin Knfrans Bin-Almlli Omrann, Mammari V Mdirit Tosah Shahri Dr Airan, Danshgah Thran, Thran. (In Persian)
- [Https://Civil-ica.Com/Doc/973570](https://Civil-ica.Com/Doc/973570)
- Tahmasi, B. Hosseinpoor, H. Asadi, M (2024) Analysis of spatial-temporal changes in the development of ecotourism resorts in Iran, Quarterly Journal of Tourism and Hospitality Marketing Research, Vol 2, No 1.
- Toranj, H. & Goudarzi, Sh. (2019). Fnori Atlaaat V Grdshgri, Antsharat Asr Zndgi, Thran. (In Persian)
- Xue, L. (2015). Rural Tourism And The Reconstruction Of Rural Identity In China. (Published PHD Thesis). The Pennsylvania State University, College Of Health And Human Development.
- Yee, A. M. (2018). The Impact Of Participation In Ecotourism On Tourists' Behavior On The Island Of Kauai, Hawaii. California State University, Long Beach.
- [Http://Pqdtopen.Proquest.Com/#View-pdf?Dispab=10752107](http://pqdtopen.proquest.com/#view-pdf?Dispab=10752107)